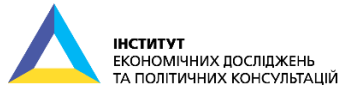

Нове щомісячне опитування підприємств

Випуск 12. (04.2023)
Український бізнес під час війни

Виконавець проекту:

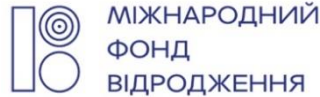

Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка:

Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію підготовлено в рамках проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Її зміст є виключно відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»,

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.uawww.ier.com.ua[Facebook ІЕД](#)[Facebook За чесну та прозору митницю](#)[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

ПРО НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ «УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Шановні пані та панове, представляємо Вашій увазі **дванадцятий випуск** щомісячного опитування керівників підприємств «Український бізнес під час війни».

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства Інститут економічних досліджень та політичних консультацій проводить щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування підприємств складається з двох частин – регулярної та спеціальної.

Регулярно респонденти дають відповіді на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників. Мова йде про динаміку випуску (виробництво), реалізації (продажі), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року також у фокусі нашої уваги. У цій частині опитування використано методологію кон'юнктурних опитувань, гармонізовану відповідно до вимог Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys (BCS). Там, де можливо, ми будемо порівнювати дані з даними щоквартального опитування підприємств «Ділова думка», які проводяться з 1998 року.

Спеціальна частина щомісячного опитування підприємств присвячена впливу війни на виробничу діяльність підприємств та експорт, оцінкам державної політики з підтримки бізнесу. У випуску використано галузевий вимір в аналізі даних. В цьому випуску новий розділ спеціальної частини присвячено темі інновацій.

Щомісячне опитування керівників підприємств відбувається в рамках зміни дії проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Щомісячні тенденції буде презентовано в таких звітах, як цей. Щоквартальні тенденції будуть оприлюднюватися й надалі у звітах «Ділова думка: промисловість», які випускає ІЕД із липня 2002 року.

Ми вдячні аналітичній системі YouControl (<https://youcontrol.com.ua/>) за можливість використання даних для формування панельної вибірки.

Зміст

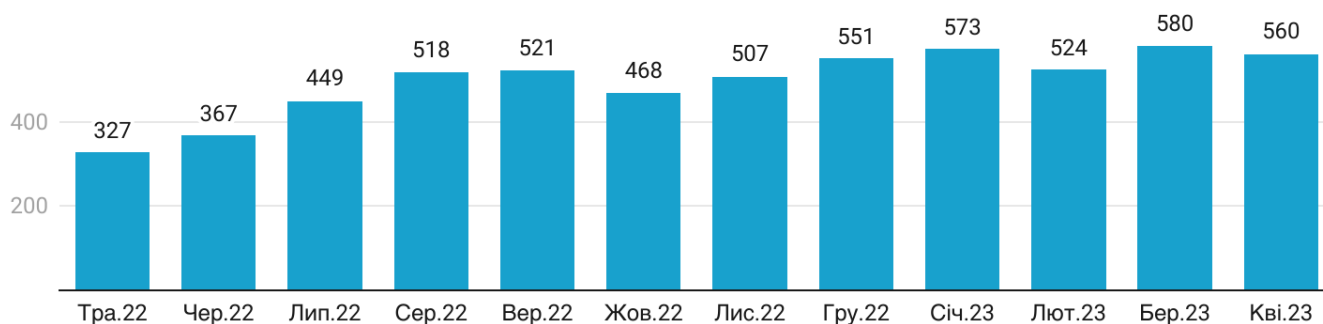
ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ	5
СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ	7
ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ	11
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	11
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ	11
ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ.....	11
ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ.....	12
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	13
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ	13
Піврічні очікування	13
Тримісячні очікування	15
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ.....	15
ВИРОБНИЦТВО	15
Зміни щодо попереднього місяця.....	15
Очікування щодо змін виробництва	16
ПРОДАЖІ.....	16
Зміни щодо попереднього місяця.....	16
Очікувані зміни продажів.....	17
ЕКСПОРТ.....	17
Зміни щодо попереднього місяця.....	17
Очікувані зміни експорту.....	18
ЗАПАСИ СИРОВИНИ	18
Зміни щодо попереднього місяця.....	18
Очікувані зміни запасів сировини	19
ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	19
Зміни щодо попереднього місяця.....	19
Очікувані запаси готової продукції.....	20
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ.....	20
Зміни щодо попереднього місяця.....	20
Очікувані зміни нових замовлень	21
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ.....	21
Забезпеченість замовленнями наперед.....	21
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	22
Зміни щодо попереднього місяця.....	22

Очікувані зміни дебіторської заборгованості.....	23
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	23
Зміни щодо попереднього місяця.....	23
Очікувані зміни кредиторської заборгованості.....	24
ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	24
Зміни щодо попереднього місяця.....	24
Очікувані зміни податкової заборгованості.....	25
КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ.....	26
Зміни щодо попереднього місяця.....	26
Очікувані зміни кількості працівників.....	26
ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ.....	27
Зміни щодо попереднього місяця.....	27
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках.....	27
КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ.....	28
Кваліфіковані працівники.....	28
Некваліфіковані працівники.....	28
СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ.....	30
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА.....	30
Проблеми ведення бізнесу під час війни.....	30
Перешкоди для зростання виробництва.....	32
Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва.....	34
ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ.....	36
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ.....	38
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ.....	40
Стан інноваційної діяльності під час війни.....	40
Витрати на інноваційну діяльність.....	41
Заходи з підтримки інноваційної діяльності.....	42
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА.....	43
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу.....	43
МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ.....	44
ВИБІРКА.....	44
Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах.....	45

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ

Кого ми опитуємо? У цьому опитуванні використано панельну вибірку, тобто ми опитуємо одні й ті ж суб'єкти підприємницької діяльності. Побудова такої вибірки вимагає часу. Під час дванадцятої хвили опитування отримано відповіді від 560-ти респондентів.

Рис. 1. Кількість опитаних підприємств

Серед опитаних переважно промислові підприємства (93%), розташовані в 21-х із 27-ми регіонів України, зокрема у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській, Харківській областях та в місті Києві. Серед опитаних представлено підприємства всіх розмірів за кількістю працівників.

Рис. 2. Кількість опитаних підприємств за розмірами

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23
Мікро	50	64	55	49	53	58	67	59	64	57
Малі	128	142	138	133	138	156	161	158	189	180
Середні	169	183	191	172	203	214	212	190	208	214
Великі	102	129	137	114	113	123	133	117	119	109

Як ми збираємо дані? Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми.

Як обраховуються наші показники? Усі показники обраховуються за єдиною методологією. Для показників економічних тенденцій та очікувань ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 — якщо він не змінився і -1 — якщо зменшився. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів звітували про його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, у яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, у яких виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з імовірністю помилки 5%.

Як «читати» наші показники? Наші показники називаються «індексами», що є синонімом термінів «балансовий індекс», «балансовий показник». Усі індекси є різницею між частками респондентів, що звітували про зменшення, та тими, що звітували про збільшення показника. Чим більше значення індексу, тим більше темпи зростання показника, чим менше значення індексу, тим більші темпи падіння показника.

Для більшості показників більше значення індексу означає позитивну тенденцію, винятком є показники заборгованостей, кількості працівників у вимушених відпустках та труднощі з пошуком персоналу. Тут усе навпаки: чим більше індекс, тим більші темпи зростання заборгованостей, збільшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це погано), а чим менше індекс, тим більші темпи скорочення заборгованостей, зменшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це добре).

Коли проводилось опитування Польовий етап дванадцятої хвилі тривав із 17 квітня до 30 квітня 2023 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи в квітні 2023 року із березнем 2023 року, оцінювали стан того чи іншого показника на момент проведення опитування (квітень 2023 року) та давали прогнози на наступні 2 – 3 чи 6 місяців, залежно від питання. В окремих питаннях, де це було зазначено, результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні 3 місяці роботи.

СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ

У квітні підприємства показали найкращі результати роботи за весь час проведення опитування та залишались оптимістами (хоча дещо меншою мірою ніж раніше) щодо найближчого майбутнього. Важливість «небезпечно працювати» як перешкоди для ведення бізнесу зменшилась. Оцінки поточної ситуації в країні та фінансово-економічної ситуації на підприємстві зросли, а очікування, залишаючись високими, стали дещо стриманішими ніж місяць назад. Динаміки виробничих показників була найкращою за весь час проведення опитування. Невизначеність у 6- та 3-місячній перспективі продовжує зменшуватися (за виключенням експорту та зайнятості), але віддалене майбутнє залишається поки неясним для бізнесу — невизначеність у дворічній перспективі є високою й дещо зросла в квітні порівняно до травня 2023 року. Разом із цим, плани підприємств на наступні два роки продовжують бути обережно позитивним, а короткострокові очікування хоч й зменшились, залишаються дуже оптимістичним.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮНКТУРИ

- У квітні 2023 року порівняно до березня ІНДЕКС ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ, збільшився з -0,10 до -0,02.
- Очікування підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації в піврічній перспективі після збільшення чотири місяці поспіль, у квітні порівняно до березня дещо зменшились, із 0,48 до 0,46.
- В квітні значення ІНДЕКСУ ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшилось менш значуще ніж оцінки фінансово-економічного середовища, із -0,10 до -0,07.
- Очікування щодо змін загальноекономічного середовища через пів року як і прогнози щодо фінансово-економічної ситуації також зменшились. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА зменшився із 0,50 до 0,43.
- Водночас, дворічні очікування щодо перспектив розширення ділової активності залишились без змін. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ в перспективі двох років у квітні, як і у березні становить 0,23.
- Рівень невизначеності у дворічній перспективі вже четвертий місяць залишається без істотних змін, а для піврічної та тримісячної перспективи зменшення значення фіксується кілька місяців поспіль.

ВИРОБНИЦТВО

- У квітні 2023 року ІНДЕКС ЗМІН У ВИРОБНИЦТВІ збільшився із 0,18 до 0,24 це відбулось через зменшення частка тих підприємств, на яких виробництво скорочувалось, та одночасного збільшення частки тих підприємств, де обсяги виробництва зросли.
- Очікування підприємств на наступні три місяці залишаються високими, але спостерігається тенденція до їх зменшення, після зростання протягом чотирьох місяців поспіль. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА зменшилось із 0,58 до 0,45.

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- Темпи зростання продажів та збільшення кількості нових замовлень прискорились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН РЕАЛІЗАЦІЇ збільшилось із 0,18 у березні до 0,23 у квітні, а значення ІНДЕКСУ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ збільшилось із 0,20 до 0,23.
- Очікування підприємств щодо попиту на наступні три місяці залишаються високим, але спостерігається тенденція до їх зменшення (аналогічно до виробництва). Значення як ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРОДАЖІВ, так й ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ зменшились, відповідно, із 0,59 до 0,46 та з 0,59 до 0,45.

ЗАБОРГОВАНІСТІ

- У квітні порівняно до березні 2023 року не спостерігається суттєвих змін у поточних показниках заборгованостей. Значення дебіторської заборгованості становить -0,20 (було -0,22), А показник кредиторської заборгованості становить -0,24 (був -0,25). Показник податкової заборгованості становить -0,26 (два місяці поспіль був -0,29).
- У тримісячній перспективі також не очікується істотних змін, хоча показники незначним чином зменшились. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився із -0,28 до -0,32, ІНДЕКС

Очікуваних змін кредиторської заборгованості також дещо зменшився, із -0,31 до -0,33, як і показник податкової заборгованості, який зменшився з -0,28 до -0,30.

ЗАЙНЯТИСТЬ

- Темпи скорочення зайнятості на підприємствах залишились без істотних змін, Індекс змін зайнятості становить -0,07 (був -0,06 у березні).
- У наступні три місяці підприємства не очікують значних змін, Індекс очікуваних змін неістотно зменшився, із 0,06 до 0,04.
- Тенденція до скорочення кількості працівників у вимушених відпустках продовжує поступове прискорення. Значення відповідного індексу в лютому порівняно з березнем зменшилось, із -0,19 до -0,23; у перспективі трьох місяців підприємства не очікують змін (як і у березні, у квітні відповідний індекс становить -0,26).
- Після суттєвого зменшення труднощів пошуку працівників різної кваліфікації в березні, у квітні показник збільшився. Значення відповідного індексу для кваліфікованих працівників збільшилось із 0,14 до 0,25, а показник труднощів пошуку некваліфікованих працівників збільшився із 0,06 до 0,11.

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАМОВЛЕННЯМИ

- У квітні 2023 року підприємства були забезпечені замовленнями в середньому на 3 місяці (медіана). Це стільки ж, як і в січні-березні 2023 року.
- Дещо зменшився відсоток тих, хто не має замовлень на термін більше 1 місяця (з 10% у березні до 8% у квітні).

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- У квітні 2023 року зростання цін на сировину та товари залишалося на першій позиції рейтингу перешкод для бізнесу, пов'язаних з війною.
- Важливість перебоїв з електро-, водо- чи тепlopостачанням як перешкоди ще більше знизилася в квітні і перемістилася з другого на шосте місце у списку.
- Складнощі з перевезенням сировини перемістилися на друге місце, хоча абсолютна величина цієї перешкоди залишається незмінною.
- У квітні підприємствам було дещо більше безпечно працювати: відсоток респондентів, що говорили про небезпеку для роботи, продовжив зменшуватися (ця хвиля опитування завершилася до того, як росія активувала ракетні удари наприкінці квітня – у травні 2023 року).
- У квітні серед перешкод для зростання виробництва, проаналізованих за переліком перешкод довготривалого опитування «Дослідження ділової думки», яке ІЕД проводив до 2021 року включно, найчастіше називали несприятливу політичну ситуацію.
- Значення несприятливого регуляторного клімату у цьому переліку перешкод зменшилося у порівнянні з 2021 роком через зменшення значення усіх трьох компонентів: високого регуляторного тиску, податків і корупції.

ЗАВАНТАЖЕНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ

- У квітні 2023 року підприємства прискорили відновлення виробництва. Було зафіксовано найвищий рівень завантаження виробничих потужностей за весь час опитування. Сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, досягла 58% - найвищого показника за всі хвилі опитування (49% у лютому та 52% у березні).
- Незважаючи на виклики війни, лише 3% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни. Також лише 2% підприємств працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва.

- Середній бізнес найкраще підтримує виробництво майже на повну та повну потужність порівняно з довоєнним періодом – 68% у квітні (61% у березні та 58% у лютому), що є найвищим показником від самого початку опитування.
- Харчова галузь залишається лідером відновлення промисловості. У квітні 73% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність, що є найвищим показником для галузі за період спостереження (для порівняння 66% у березні та лютому, а також 62% у січні). У легкій промисловості зафіксовано також рекордний для галузі відповідний показник – 65%.
- В більшості галузей відбулося зростання завантаження потужностей. Однак складна ситуація залишається в металургії та металообробці, де лише 20% підприємств працюють на майже повну та повну потужність (22% у березні).

ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

- У березні 2023 року вимкнення електропостачання перестали бути проблемою майже для всіх підприємств. Зокрема, у березні лише близько 5% підприємств тимчасово призупиняли роботу через вимкнення електропостачання (28% у лютому та 73% у січні).
- У 95% підприємств вимкнень взагалі не було (39% у лютому та 14% у січні). Ще 30% підприємств працювали весь час, навіть якщо відбувалися вимкнення (14% у січні та 33% у лютому)).
- Як і в лютому, в березні майже зовсім не було підприємств із найбільш критичними втратами (більше половини робочого часу), хоча в січні таких підприємств було 5%, грудні 11%, а листопаді 6%.
- У середньому, через вимкнення електроенергії підприємства втратили лише 2% загального обсягу робочого часу за лютий, що є найкращим показником порівняно з попередніми місяцями (6% у лютому, 15% у січні, 23% в грудні та 21% у листопаді).
- Ситуація майже вирівнялася для підприємств різного розміру. Зокрема, мікропідприємства в березні в середньому втратили 3% робочого часу, малі підприємства – 4%, середні – 1%, а великі – 3%.
- Часові втрати або майже відсутні в деревообробній промисловості, виробництві будівельних матеріалів та металургії. Водночас, найвищі втрати в легкій промисловості (7%) та поліграфії (5%).

ПІДПРИЄМСТВА-ЕКСПОРТЕРИ

- У квітні 64% опитаних повідомили, що були експортерами до війни, продовжували експорт під час війни або ж розпочали експорт під час війни вперше.
- Більшості бізнесу вдалося налагодити експорт в умовах війни. 84% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців (87% станом на березень).
- Частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності. 16% підприємств експортували до початку війни, але не змогли відновити експорту впродовж останніх 12-ти місяців.
- Тільки незначна частка підприємств змогла вперше розпочати експорт. 1% підприємств вперше розпочав експортувати саме під час війни (впродовж останніх 12-ти місяців).
- Серед мікробізнесу 44% підприємств, які експортували до війни, але не мали експортної діяльності впродовж останніх 12-ти місяців.
- Найбільш складна ситуація з відновленням експорту в галузі виробництва будівельних матеріалів. Зокрема, 50% підприємств галузі експортували до війни, але не мали експорту за останні 12 місяців.
- Найкраща ситуація склалася в деревообробній промисловості, де лише 5% підприємств не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців.
- У квітні продовжилося відновлення обсягів експорту. Значення індексу змін експорту збільшилось із 0,09 до 0,11. Частка підприємств, у яких обсяги експорту скоротились, залишилась майже без змін (17,9% у квітні проти 16,9% у березні), водночас, частка підприємств, які збільшували обсяги експорту, збільшилась із 22,3% до 24,5%.

- На наступні три місяці підприємці очікують подальшого прискорення темпів зростання експорту. Однак значення індексу очікуваних змін експорту істотно зменшилося, із 0,49 до 0,37. Зокрема, зменшилась частка тих підприємств, які планують зростання експорту, із 48,5% до 39,6%.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

- Для більшості підприємств запровадження інновацій є різною мірою актуальним. 23% підприємств вказують, що запровадження інновацій є дуже актуальним, це їхній пріоритет в роботі. Для 46% підприємств інновації є актуальними у випадку окремих (конкурентних) ситуацій
- Актуальність інновацій зростає з розміром підприємства: запровадження нових продуктів та процесів є пріоритетом для 8% мікро та 38% великих підприємств
- Повномасштабна війна змусила багато підприємств скоротити витрати на інноваційну діяльність (впровадження технологічно нових та / або технологічно удосконалених продуктів, виробничих процесів). Зокрема 42% підприємства повідомили, що скоротили витрати, а лише 19% підприємств збільшували витрати на інноваційну діяльність
- Майже три чверті (73%) підприємств вказують, що стимулювання інноваційної діяльності необхідні спеціальні довгострокові програми підтримки на галузевому рівні
- Так багато підприємств потребують фіскальних стимулів (41%), а також заходів, які б допомогли налагодити контакти бізнесу з релевантними інноваторами (32%), підготувати відповідних спеціалістів (32%)

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

- У квітні 2023 року частка позитивних оцінок державної політики щодо підтримки бізнесу знизилася другий місяць поспіль і склала 13%, а відсоток негативних оцінок не змінився: 11%.
- Як і раніше, бізнес переважно нейтрально оцінює державну політику щодо підтримки бізнесу: 61% респондентів.

ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ

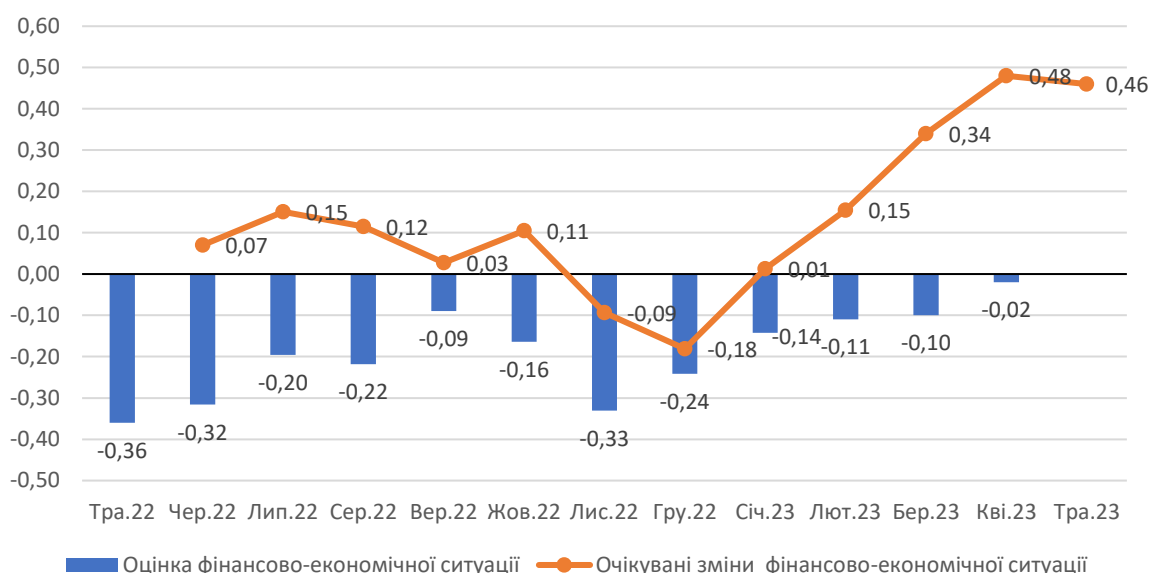
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У квітні 2023 року зберігається тенденція до покращення поточних показників. У квітні порівняно до березня значення ІНДЕКСУ ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ збільшилось із -0,10 до -0,02. Частка опитаних, що оцінили поточну фінансово-економічну ситуацію на підприємстві як погану, зменшилась із 21,1% до 13,0%, водночас, частка тих, хто позитивно оцінює ситуацію на підприємстві майже не змінилась та становить 7,8% (було 7,3%). Частка опитаних, які вважають фінансово-економічну ситуацію на підприємстві задовільною збільшилась із 71,6% до 79,2%.

Очікування на перспективу протягом шести місяців після незначним чином зменшились після покращення чотири місяці поспіль, значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ зменшилось із 0,48 до 0,46, хоча це і не є статистично значущою зміною. Зменшилась як «песимістів» із 5,4% до 3,2%, так і частка «оптимістів», із 52,2% до 50,1%. Частка тих, хто не очікує жодних змін, збільшилась із 42,4% до 46,6%.

Частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві на піврічну перспективу, поступово зменшується кілька місяців поспіль та становить 20,7% (було 22,6%).

Рис. 3. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві, індекси

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ

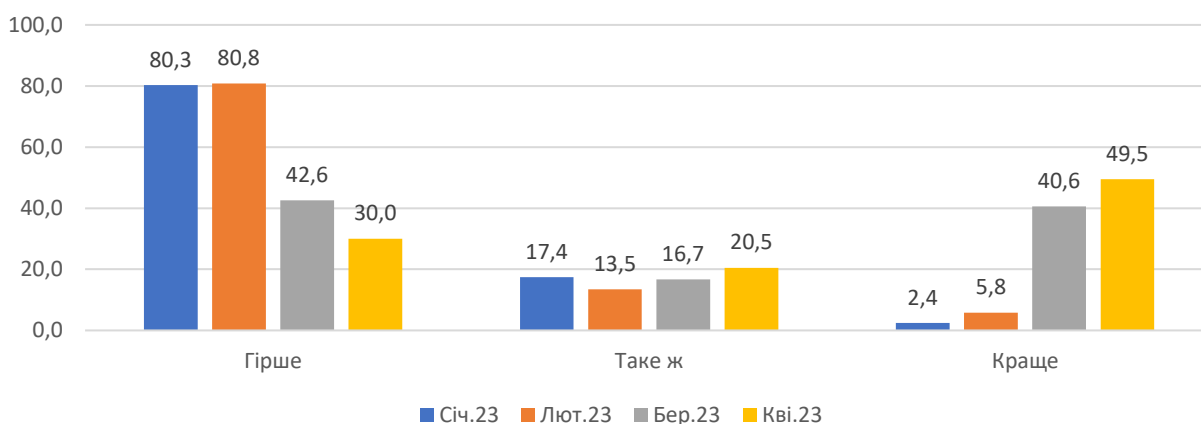
Порівняння фінансово-економічної ситуації на підприємстві з аналогічним періодом минулого року свідчить про подальше покращення ситуації. Значення ІНДЕКСУ ОЦІНКИ ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ (з року в рік) збільшилось у квітні з 0,02 до 0,23. Це стало можливим завдяки збільшенню частки «оптимістів» та зменшенню частки «песимістів». У відсотковому розподілі частка опитаних, які вказали на погіршення ситуації, зменшилась із 42,6% до 30,0%. Водночас, частка опитаних, у яких ситуація покращилась, збільшилась із 40,6% до 49,5%. При цьому, частка тих, хто вважає, що в порівнянні з минулим роком нічого не змінилось, збільшилась лише незначним чином, із 16,7% до 20,5%.

Розмір. Оцінки фінансово-економічної ситуації залежать від розміру підприємства. Найкраще в порівнянні з минулим роком себе почувають великі підприємства, становить 0,44. Показник мікро- (0,20) та середніх (0,19) є приблизно однаковим. Показник малих підприємств є найнижчим та становить 0,04.

Регіон. У регіональному розподілі найвищий показник має Черкаська область (1,00), а найнижчий показник у Одеської області (-1,00).

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу зафіксовано для хімічної промисловості (0,57) та виробництва будівельних матеріалів (0,38). Найгірші показники для машинобудування (0,03) та харчової (0,07) промисловості.

Рис. 4. Як Ви оцінюєте фінансово-економічну ситуацію на підприємстві в порівнянні з минулим роком?, %опитаних

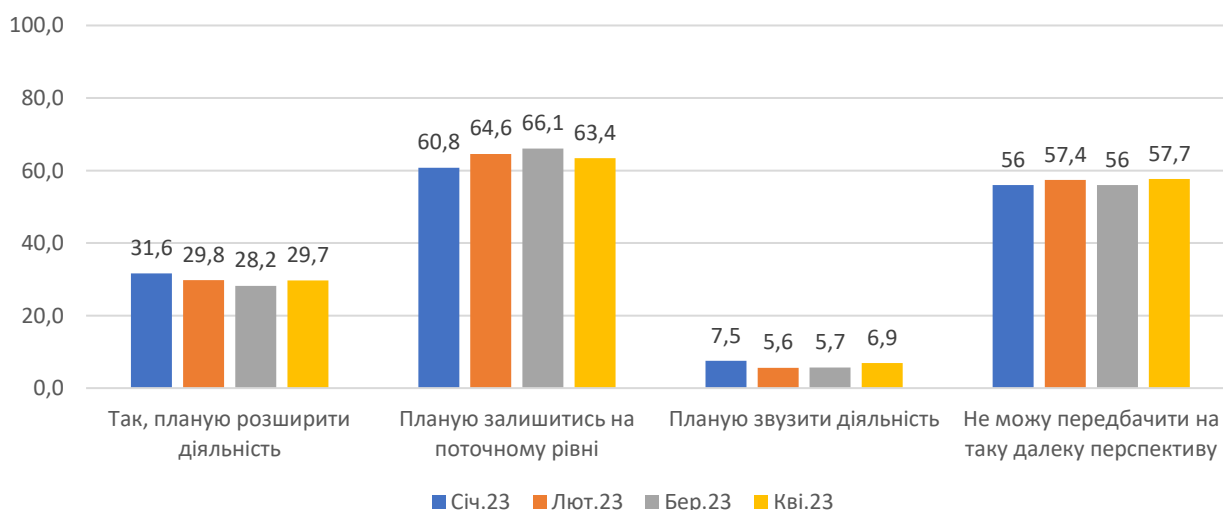

ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ

Очікування щодо ділової активності на наступні пів року все ще залишаються позитивними проте без змін. Індекс очікуваних змін ділової активності в перспективі двох років у квітні, як і у березні становить 0,23. Відсоток тих, хто планує розширювати діяльність у наступні два роки, майже не змінився та становить 29,7% (був 28,2% у березні), як і відсоток тих, хто планує звузити діяльність, у березні він становить 6,9% (був 5,7%). Водночас, частка тих, хто планує залишитись на поточному рівні, незначним чином зменшилась, із 66,1% до 63,4%.

Важливо зазначити, що відсоток тих, хто не зміг дати прогноз на таку далеку перспективу, також залишається без істотних змін та становить 57,7% (був 56%).

Рис. 5. Чи плануєте Ви розширити діяльність підприємства протягом наступних двох років, %опитаних

Розмір. Серед підприємств усіх розмірів найбільш оптимістично дивляться в майбутнє великі (0,49) та мікропідприємства (0,32). Показник малих підприємств становить 0,25, а найнижчим є показник середніх (0,07) підприємств.

Регіон. Зареєстровані суттєві регіональні відмінності. Є група областей із переважанням позитивних очікувань та, навпаки, групи, де є негативні очікування. Найвищі показники очікувань мають Запорізька (1,00) та Чернігівська (0,85) області. Найнижчий показник очікувань у Дніпропетровській (-0,18) та Рівненській (-0,13) областях, що єдині мають від'ємне значення.

Галузь. Очікування залежать від галузі промисловості. Металообробка (0,36) та деревообробна (0,29) промисловість мають найвищий показник очікувань. Показник для виробництва будівельних матеріалів єдиний із від'ємним значенням (-0,13).

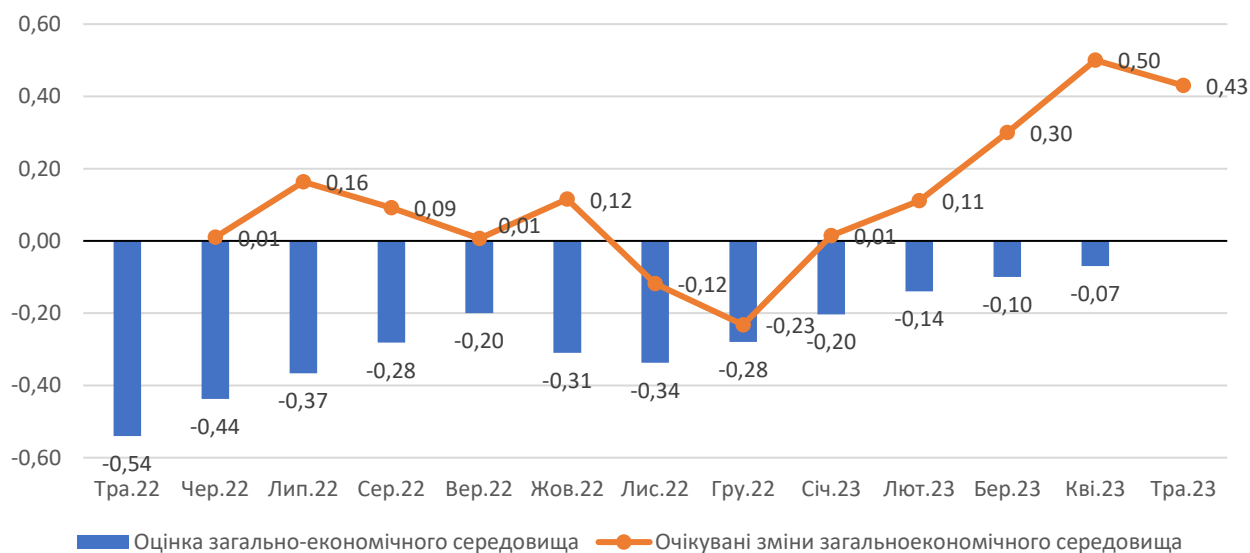
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Оцінка загальноекономічного середовища продовжує покращуватись. Значення відповідного ІНДЕКСУ зросло квітні порівняно до березня з -0,10 до -0,07. Частка тих, хто оцінює загальноекономічне середовище як погане, зменшилась із 22,2% до 17,8%, водночас частка тих, хто дає позитивні оцінки, майже не змінилась та становить 6,9% (було 7,4%). Частка тих, хто вважає загальноекономічне середовище задовільним, збільшилась із 70,4% до 75,3%.

Прогнози підприємств щодо змін загальноекономічного середовища на майбутні шість місяців погіршились: значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА зменшилось із 0,50 до 0,43. Частка «оптимістів» щодо змін загальноекономічного середовища істотно зменшилась, із 53,4% до 46,9%, водночас, частка «песимістів» залишилась майже незмінною та становить 3,9% (було 4,3%). Частка тих, хто вважає, що протягом майбутніх пів року загальноекономічне середовище не зміниться, збільшилась із 42,3% до 49,3%.

Частка тих, хто не зміг дати прогнозів щодо стану загальноекономічного середовища, зменшилась із 25,0% до 23,4%.

Рис. 6. Загальноекономічне середовище, індекси

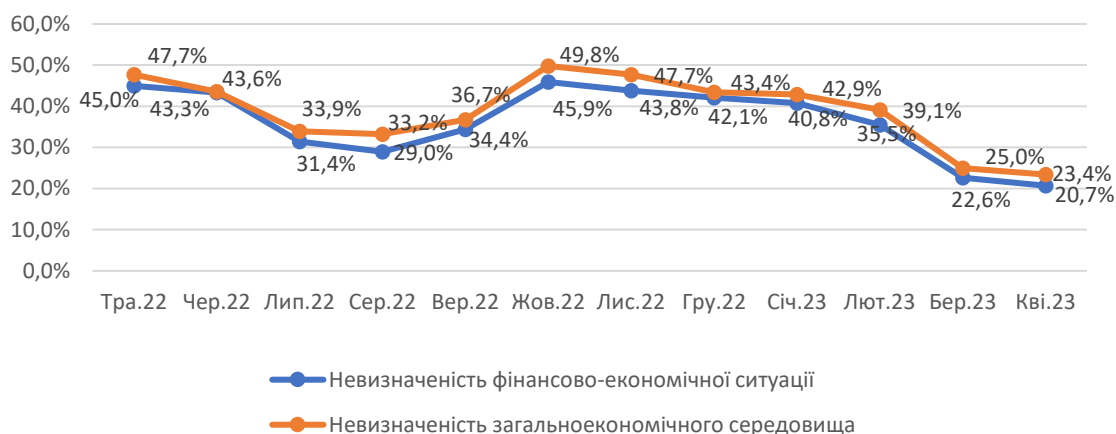

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Піврічні очікування

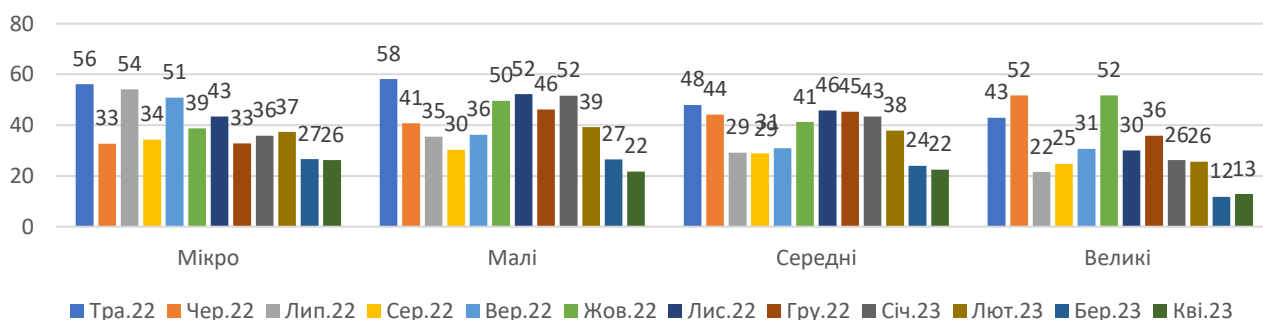
Рівень невизначеності в прогнозах як фінансово-економічної ситуації на підприємстві, так і загальноекономічного середовища кілька місяців поспіль продовжує поступово зменшуватись. Частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року, зменшилась із 22,6% до 20,7%, а загальноекономічного середовища в цілому в країні – із 25,0% до 23,4%.

Рис. 7. Рівень невизначеності фінансово-економічної ситуації та загальноекономічного середовища, % опитаних

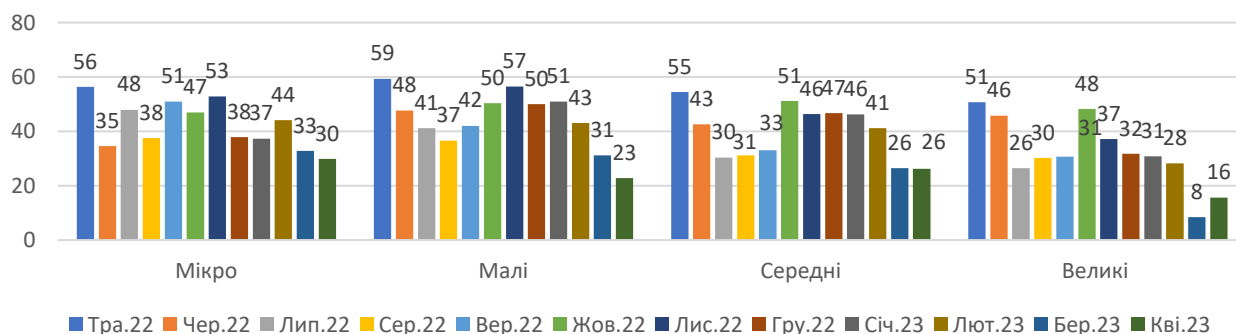
Рівень невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та її динаміка залежать від розміру підприємств. У квітні показник невизначеності найбільше зменшився для малих підприємств (із 27% до 22%). Водночас, показники мікро- (26% у квітні проти 27% у березні) та середніх (22% у квітні проти 24% у березні) підприємств залишились без істотних змін. Показник великих підприємств також майже не змінився, хоча і єдиний, незначним чином збільшився (із 12% до 13%, що при цьому не є статистично значущою зміною).

Рис. 8. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну фінансово-економічного середовища в перспективі на пів року

Невизначеність щодо загальноекономічного середовища, як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, залежить від розміру підприємства. У квітні показник невизначеності зменшився для мікро- (із 33% до 30%) та малих (із 31% до 23%) підприємств. Для середніх підприємств показник залишився без змін та становить 26%. Показник великих підприємств є єдиним, де зафіксоване збільшення відсотка, із 8% до 16%.

Рис. 9. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну загальноекономічного середовища в перспективі на пів року

Тримісячні очікування

У тримісячній перспективі також спостерігається поступове зменшення невизначеності для всіх виробничих показників. Найвищими залишаються показники невизначеності для заборгованостей. Відсоток для дебіторської заборгованості незначним чином зменшився із 17,4% до 16,4%, а рівень невизначеності для кредиторської заборгованості залишився без значних змін (16,3% проти 16,7%). Рівень невизначеності податкової (15,2%) заборгованості та для нових замовлень (10,0%) залишився без змін. Рівень невизначеності хоча і залишився без істотних змін, проте дещо збільшився для кількості працівників (із 12,8% до 14,1%), для кількості працівників у вимушених відпустках (із 15,3% до 15,9%), та для запасів готової продукції (із 10,0% до 10,4%).

Рис. 10. Частка підприємств, які не змогли зробити прогноз про зміну показника в перспективі 3-х місяців, % опитаних

	Тра.22	Чер.22	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23
Дебіторська заборгованість	27.8	15.8	11.4	16.6	14.4	25.9	37.5	35	23.7	24.4	17.4	16.4
Кредиторська заборгованість	26.6	15	11.4	16.2	14.2	25.9	36.9	35.4	23.2	23.9	16.7	16.3
Кількість працівників у вимушених відпустках	21.1	9.8	10	13.7	11.1	17.7	14	15	15	17.2	15.3	15.9
Податкова заборгованість	0	13.6	12.7	14.5	12.5	24.6	35.7	33	22.9	21.8	15.2	15.2
Кількість працівників	14.7	7.6	10.7	15.6	12.9	17.5	15	14	14	13	12.8	14.1
Запаси готової продукції	25.7	11.4	10.2	13.5	12.7	23.1	13	13	13	11	10	10.4
Нові замовлення	19.3	9.3	11.1	15.3	14	17.3	14	12	12	11	10	10
Запаси сировини та матеріалів	21.4	10.6	10.9	14.1	12.7	16	14	13	12	11	10.5	9.8
Продаж	17.4	9.3	9.4	15.1	12.1	17.3	14	12	11	11	10.2	9.3
Виробництво	16.5	10.1	8.2	14.3	11.7	17.1	14	12	12	11	10	8.6
Експорт	19.4	13.9	6.2	13.9	12.9	15.2	1	1	8.4	7.8	6.9	7

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

ВИРОБНИЦТВО

Зміни щодо попереднього місяця

У квітні порівняно до березня поточні показники продовжили покращення. ІНДЕКС ЗМІН ВИРОБНИЦТВА збільшився із 0,18 до 0,24. Це відбулось через подальше зменшення частки тих підприємств, на яких виробництво скорочувалось, із 14,3% до 11,4%, та одночасного збільшення частки тих підприємств, де обсяги виробництва зростали, із 27,5% до 30,9%. Водночас, частка тих виробництв, на яких змін не відбувалось, змінилась лише незначним чином, зменшившись із 58,2% до 57,7%.

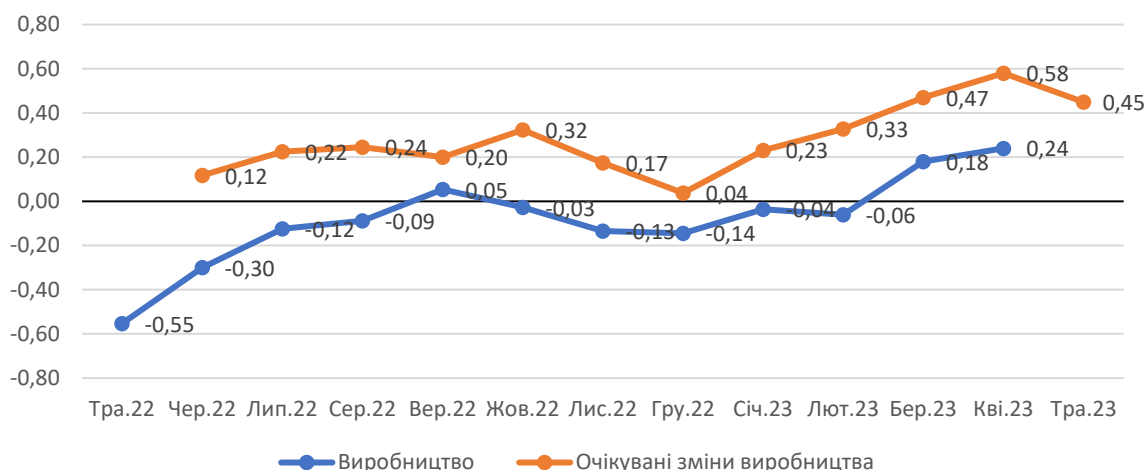
Розмір. Зафіксовано суттєву різницю між підприємствами різних розмірів. Серед підприємств різних розмірів найкраще почувалися великі (0,33) та середні (0,24) підприємства, індекс для яких є найвищим. Показник малих підприємств становить 0,16. Найгірші показники мають мікропідприємства, їхній індекс становить -0,12, він єдиний має від'ємне значення.

Регіон. Регіональні відмінності дуже суттєві (найбільше значення 1,00, а найменше — -0,29). Найкращі результати мали підприємства полтавської (1,00), Тернопільської (0,47) та Івано-Франківської (0,44) областей. Найнижчі значення індексу зафіксовано для підприємств Волинської (-0,05), Харківської (-0,20) та Чернівецької (-0,29) областей.

Галузь. Значення індексу різняться для секторів та галузей. Найкраща ситуація в галузях харчової (0,35) та деревообробної (0,31) промисловості, а також у виробництві будівельних матеріалів (0,30). Найнижчим є значення для деревообробної промисловості (-0,06), чий показник єдиний має від'ємне значення.

Рис. 11. Індекс змін виробництва

Очікування щодо змін виробництва

Показник виробничих планів погіршився після кількомісячного зростання. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА зменшився із 0,58 до 0,45. Частка підприємств, на яких планується зростання виробництва, істотно зменшилась, із 60,1% до 50,2%, водночас частка тих, хто планує зменшення виробництва, збільшилась із 3,8% до 6,1%. Частка тих, хто не очікує змін, збільшилась із 36,1% до 43,8%.

Розмір. Очікування щодо виробництва залежать від розміру підприємств. Найвищим показник очікувань є для малих (0,52) та середніх (0,47) підприємств. Показник великих підприємств становить 0,35. Найнижчі очікування щодо обсягів виробництва мають мікропідприємства, індекс яких становить 0,21.

Регіон. Плани підприємств суттєво залежать від регіону розташування. Найбільш оптимістичні плани щодо зростання обсягів виробництва мають Полтавська, Тернопільська, Івано-Франківська (по 1,00 для кожної) області, а також Львівська (0,96) та Одеська (0,78) області. Найнижчі показники очікувань Запорізької (-0,04) та Черкаської (-0,14) областей.

Галузь. Виробничі очікування на три місяці залежать від галузі. Найвищими є показники для машинобудування (0,59) та харчової (0,53) промисловості. Найнижчі показники мають поліграфічна промисловість (0,25) та виробництво будівельних матеріалів (0,24).

ПРОДАЖІ

Зміни щодо попереднього місяця

У березні темпи скорочення продажів уповільнюються. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ збільшився із 0,18 до 0,23, як і показник виробництва. Це відбулось через те, що частка підприємств, які зменшували продажі, зменшилась із 15,5% до 11,6%, та, водночас, збільшилась частка тих підприємств, на яких обсяги продажів збільшувались, із 28,4% до 30,8%. Частка підприємств, на яких не відбувалось змін, у березні майже не змінилась та становить 57,5% (була 56,0% у березні).

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ великих (0,30) та середніх (0,25) підприємств є вищим.. Показник середніх підприємств становить 0,15. Найнижче та єдине від'ємне значення індексу мають мікропідприємства - -0,11.

Регіон. Найвище значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ зафіксовано для Полтавської (0,94), Тернопільської (0,47) та Івано-Франківської (0,44) областей. Від'ємне значення мають показники Хмельницької (-0,03), волинської (-0,05), Харківської (-0,20) та Чернівецької (-0,26) областей.

Галузь. Найвищий ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ мають харчова (0,35) та хімічна (0,29) промисловості. Найнижчим та єдиним від'ємним є значення для деревообробної (-0,03) промисловості.

Очікувані зміни продажів

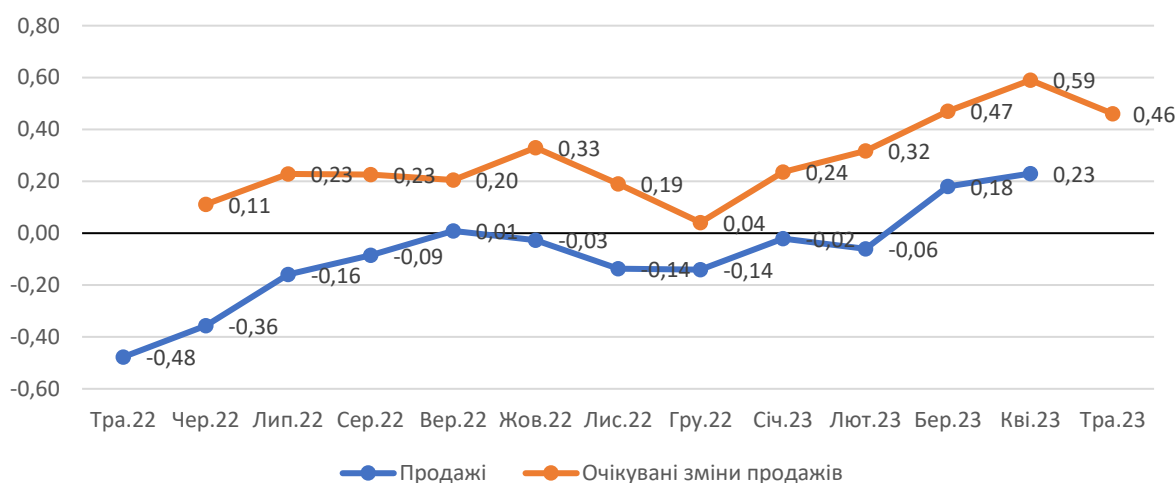
Очікування щодо обсягів продажів, як і виробничі очікування, погіршились, після кількомісячного зростання. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ПРОДАЖІВ зменшився із 0,59 до 0,46. Із 60,6% до 51,5% зменшилась частка опитаних, які планують збільшення обсягів продажів у наступні три місяці, тоді як із 4,4% до 6,9% збільшилась частка тих, хто очікує їх зменшення. Разом із тим, відсоток опитаних, які вважають, що нічого не зміниться, збільшився із 34,9% до 41,6%.

Розмір. Показники очікувань для середніх (0,50) та малих (0,52) підприємств є приблизно однаковими. Показник великих підприємств становить 0,35. Показник мікропідприємств є найнижчим та становить 0,15.

Регіон. У розрізі регіонів найкращі очікування зафіксовано в Полтавській, Тернопільській та Івано-Франківській (по 1,00 для кожної) областях, а також у Львівській (0,96) та Одеській (0,78) областях. Натомість показники для Запорізької (-0,04) та Черкаської (-0,14) єдині мають від'ємне значення.

Галузь. Найвищі показники очікувань стосовно продажів мають машинобудування (0,61), харчова (0,53) та легка (0,48) промисловості. Показник очікувань для виробництва будівельних матеріалів (0,24) є найнижчим.

Рис. 12. Індекс змін продажів

ЕКСПОРТ

Зміни щодо попереднього місяця

У квітні порівняно до березня показники експорту зросли незначним чином. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ збільшилось із 0,09 до 0,11, що є найвищим показником за весь період дослідження. Частка опитаних, у яких обсяги експорту скоротились, у квітні залишилась майже без змін та становить 17,9% (було 16,9%), водночас, частка підприємств, які збільшували обсяги експорту, збільшилась із 22,3% до 24,5%. При цьому, частка тих підприємств, на яких обсяги експорту не змінились, дещо зменшилась, із 60,9% до 57,6%.

Розмір. Найвищим та додатними значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ є для великих (0,17) та середніх (0,15) підприємств. Показник малих підприємств становить -0,09. Найнижчим є показник для мікропідприємств - -0,53.

Регіон. У регіональному розрізі найвищими є показники Тернопільської (0,89), Івано-Франківської (0,67) а також Львівської (0,60) області. Найнижчим є значення для Сумської (-1,00) області.

Галузь. У галузевому розподілі ІНДЕКС ЗМІН ЕКСПОРТУ для металообробки (0,31) та харчової (0,24) промисловості є найвищим. Від'ємне значення мають показники деревообробної промисловості (-0,11), машинобудування (-0,11) та поліграфічної (-0,17) промисловості.

Очікувані зміни експорту

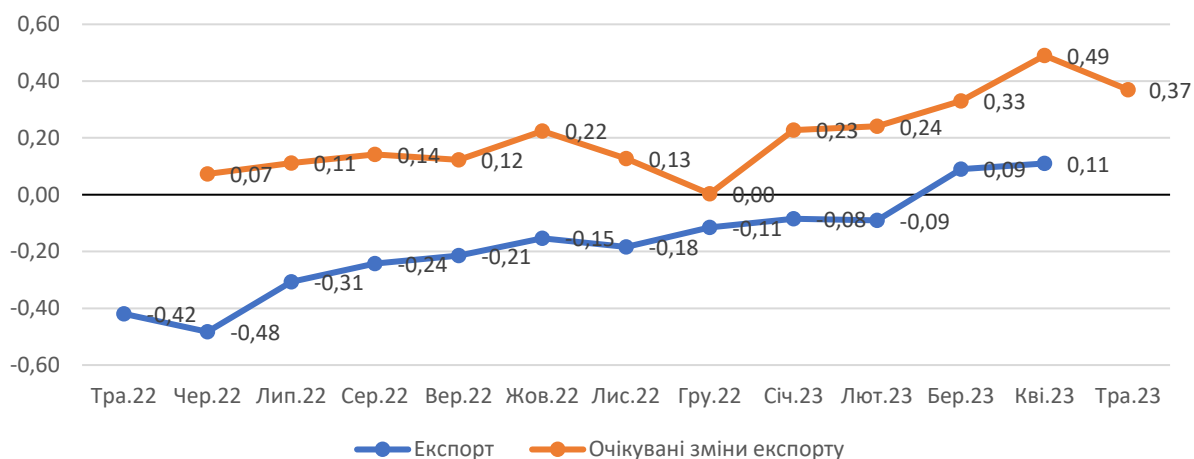
На наступні три місяці підприємці скорочення темпів зростання експорту. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зменшилось із 0,49 до 0,37. Частка тих, хто планує збільшення експорту, зменшилась із 48,5% до 39,6%, водночас, збільшилась частка тих, хто планує його зменшувати, із 3,6% до 6,2%. Частка тих, хто не очікує жодних змін, збільшилась із 47,9% до 54,3%.

Розмір. Найвищий показник очікувань щодо експорту мають середні (0,42) та великі (0,34) підприємства. Показник малих підприємств становить 0,27. Найнижчим значення є для мікропідприємств (0,04).

Регіон: Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зафіксовано для підприємств Івано-Франківської, Тернопільської, Львівської (по 1,00 для кожної) областей а також для Полтавської (0,87) області. Найгіршими є очікування представників бізнесу Черкаської (-0,08) області а також для Сумської та Запорізької областей (нуль для кожної).

Галузь. Найвище значення індексу очікуваних змін експорту мають харчова та хімічна (по 0,45 для кожної) області а також металообробка (0,42). Найнижче значення мають виробництво будівельних матеріалів та поліграфічна промисловість (нуль для кожної галузі).

Рис. 13. Індекс змін експорту

ЗАПАСИ СИРОВИНИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів сировини прискорились, про що свідчить зменшення значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ з 0,06 до 0,02. Частка респондентів, що повідомили про збільшення запасів сировини за минулий місяць, зменшилась із 23,4% до 21,9%. Водночас, частка опитаних, що вказали на її скорочення, дещо збільшилась. Частка підприємців, у яких у порівнянні з минулим місяцем нічого не змінилось становить 57,0% (було 56,5%).

Розмір. Індекс змін запасів сировини є вищим та приблизно однаковим для малих (0,03) та середніх (0,07) підприємств. Показник великих підприємств становить -0,04. Показник мікропідприємств є найнижчим та становить -0,23.

Регіон. Найвищі показники мають Полтавська (1,00) Тернопільська (0,63) та Івано-Франківська (0,44) області. Показники м. Києва (-0,48), та Черкаської (-0,43) області є найнижчими.

Галузь. У галузевому розподілі додатне значення мають харчова (0,08) промисловість, машинобудування (0,03) та легка (0,02) промисловість. Показники інших галузей мають від'ємне значення, проте найнижчими є показники хімічної (-0,21) та поліграфічної (-0,23) промисловості.

Очікувані зміни запасів сировини

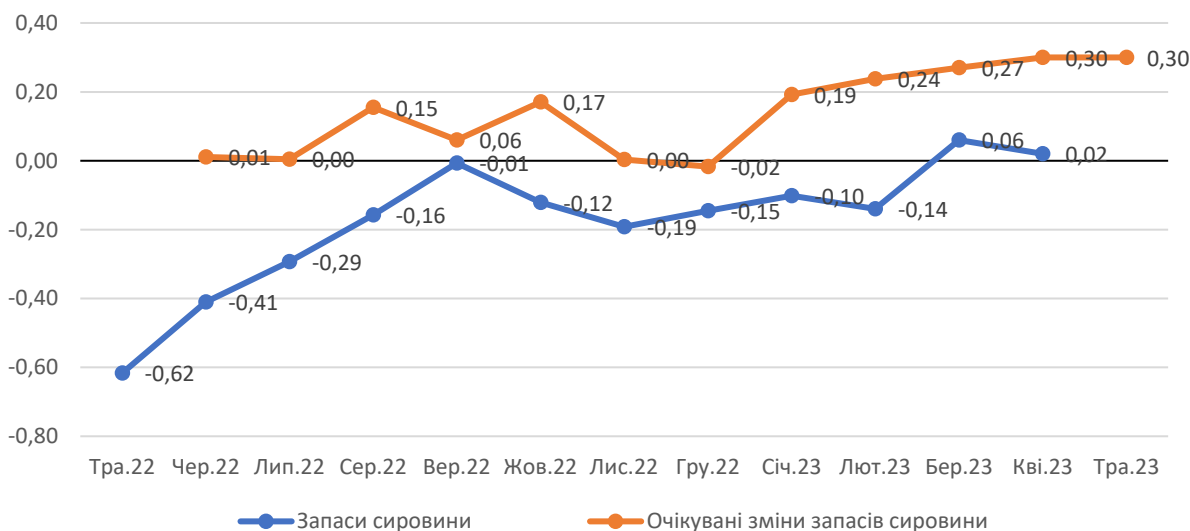
Показник очікувань на наступні три місяці залишився без змін: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ як і минулого разу становить 0,30. Кількість респондентів, які очікують збільшення запасів сировини, при цьому зменшилась із 39,5% до 37,9%, тоді як частка тих, хто вважає, що запаси сировини зменшуватимуться, майже не змінилась та становить 10,2% (була 10,6%). Із 49,9% до 51,9% збільшилась частка тих, хто вважає, що ситуація не зміниться.

Розмір. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є вищим для середніх (0,34) підприємств, а показник малих (0,29) та великих (0,28) є приблизно однаковим. Найнижче та від'ємне значення показника мають мікропідприємства (-0,10).

Регіон. Найвищим ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є для Полтавської та Тернопільської (по 1,00 для кожної) областей, а також для Львівської (0,96), Івано-Франківської (0,89) та Одеської (0,78) областей. Найнижчим значення індексу є для м. Києва (-0,47), а також для Черкаської (-0,21) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищий показник очікувань щодо змін запасів сировини мають харчова (0,42), хімічна (0,21) промисловості та металообробка (0,20). Найнижчим є показник деревообробної промисловості, який дорівнює нулю.

Рис. 14. Індекси змін запасів сировини

ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник запасів готової продукції знизився після двомісячного зростання. Значення відповідного індексу в квітні порівняно до березня зменшився із -0,30 до -0,35. У відсотковому розподілі частка респондентів, що повідомили про зменшення запасів готової продукції, збільшилась із 38,3% до 40,6%, водночас, частка тих респондентів, у яких запаси зросли, зменшилась із 7,3% до 5,2%. Частка респондентів, які зовсім не відчували змін, становить 54,2% (було 54,3%).

Розмір. Значення індексу є дещо вищим для великих (-0,30) підприємств. Показник середніх (-0,38), малих (-0,35) та мікропідприємств (-0,39) є приблизно однаковим.

Регіон. Значення індексу залежить від регіону. Для підприємств м. Києва показник становить 0,22. Показник Київської, Чернігівської та Полтавської областей дорівнює нулю. Показники всіх інших областей мають від'ємне значення, але найнижчими є індекси Івано-Франківської та Львівської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. У галузевому розподілі показник машинобудування єдиний має додатне значення (0,13). Показники харчової (-0,51) та поліграфічної (-0,56) промисловості мають найнижче значення.

Очікувані запаси готової продукції

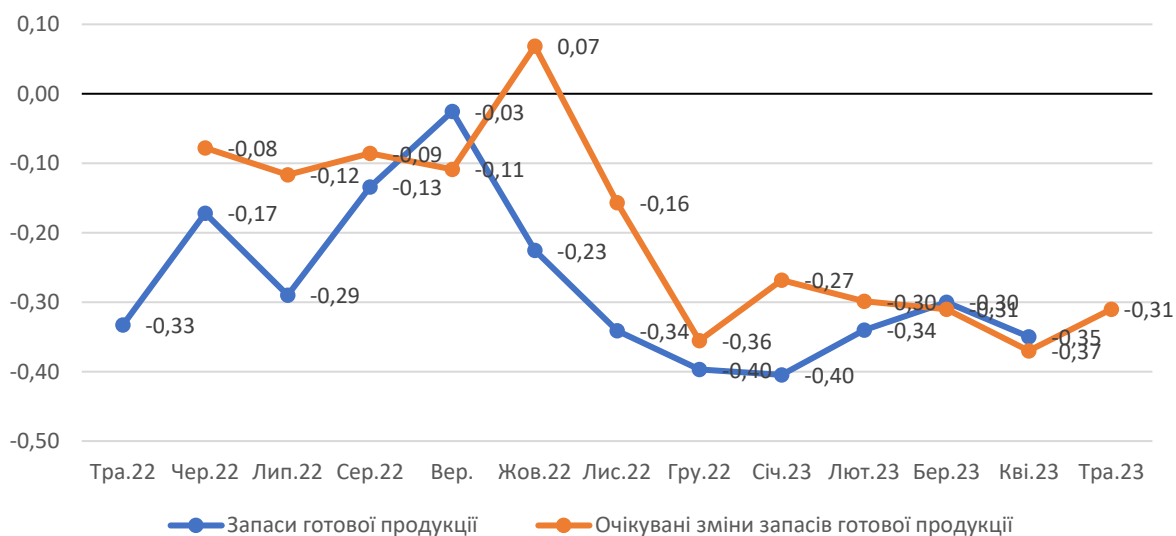
У майбутньому підприємці очікують на збільшення показника. Індекс очікуваних змін запасів готової продукції збільшився із -0,37 до -0,31. Із 42,7% до 37,7% зменшилась частка опитаних, які вважають, що запаси готової продукції в наступні три місяці зменшуватимуться, а частка тих, хто очікує їх збільшення, майже не змінилась та становить 5,1% (було 5,6%). Відсоток же тих, хто вважає, що нічого не зміниться, збільшився із 51,6% до 57,3%.

Розмір. Значення показника залежить від розміру підприємства. Показник є приблизно однаковим для великих (-0,20) та мікропідприємств (-0,26). Показник середніх підприємств становить (-0,35). Значення малих підприємств є найнижчим (-0,40).

Регіон. У регіональному розподілі найвищим показник очікувань є для Вінницької (0,29) та Київської (0,22) областей. Показник Чернігівської та Полтавської областей дорівнює нулю. Показник очікувань для всіх інших областей має від'ємне значення, та є найнижчим для Івано-Франківської та Львівської (по -1,00 для кожної області).

Галузь. Значення індексу є найвищим та єдиним з додатнім значенням для машинобудування (0,04). Показники харчової (0,49 та поліграфічної і легкої (по -0,36 для кожної галузі) промисловості, є найнижчими.

Рис. 15. Індекси змін запасів готової продукції

НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Зміни щодо попереднього місяця

Динаміка нових замовлень продовжує покращуватись. Індекс змін нових замовлень у квітні порівняно до березня, хоча і незначним чином, проте збільшився, із 0,20 до 0,23, що стало найвищим показником за весь період дослідження. Частка тих, у кого зросла кількість нових замовлень збільшилась із 29,0% до 31,1%, а частка тих, хто повідомив про скорочення кількості нових замовлень зменшилась із 14,2% до 11,5%. Частка тих, хто не відчув змін, майже не змінилась та становить 57,5% (була 56,8%).

Розмір. Значення індексу залежить від розміру підприємств та є найвищим для великих підприємств (0,32). Показник середніх підприємств становить (0,22), а показник малих (0,18). Показник мікропідприємств має від'ємне значення та становить -0,11.

Регіон. Серед регіонів нові замовлення найбільше зростали в Полтавській (0,88), Тернопільській (0,63) та Івано-Франківській (0,44) областях, у той час як у Хмельницькій (-0,03), Сумській (-0,05), Харківській (-0,15) та Чернівецькій (-0,26) областях нові замовлення найбільше скоротились.

Галузь. Найкраще попереднього місяця ситуація з новими замовленнями складалась для харчової (0,37) промисловості та виробництва будівельних матеріалів (0,30). Найнижчий показник з єдиним від'ємним значенням має деревообробна (-0,10) промисловість.

Очікувані зміни нових замовлень

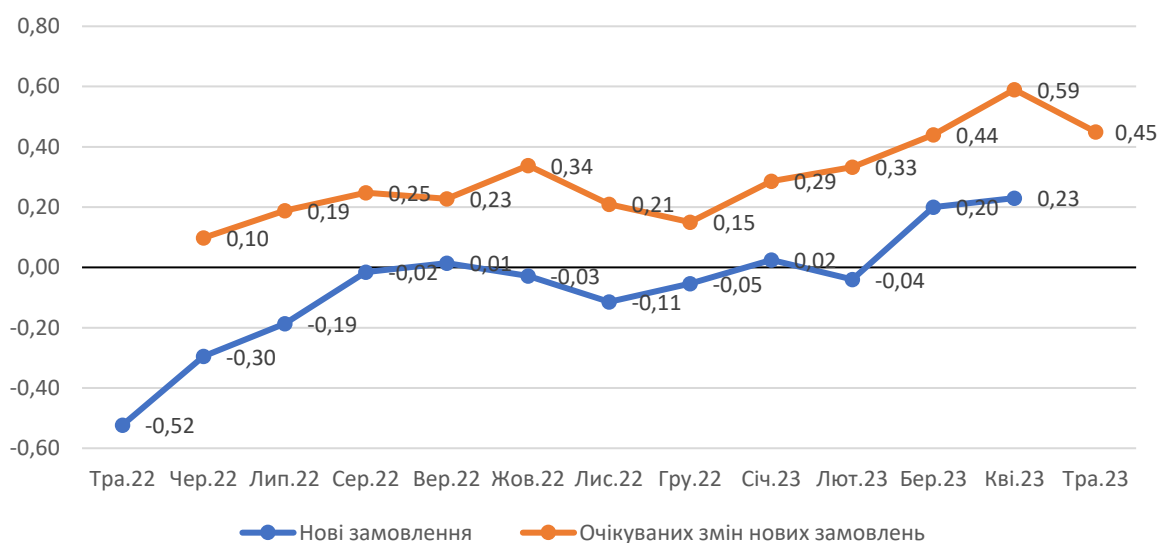
Очікується уповільнення темпів зростання нових замовлень у наступні три місяці. Значення ІНДЕКСУ очікуваних змін нових замовлень після кількомісячного зростання зменшилось із 0,59 до 0,45. Із 59,3% до 48,8% зменшилась частка тих, хто очікує на збільшення нових замовлень. Водночас, частка респондентів, які вважають, що кількість замовлень зменшиться, збільшилась із 3,3% до 5,2%. Із 37,4% до 46,0% збільшилась частка тих, хто не очікує жодних змін у наступні три місяці.

Розмір. Показник очікувань є найвищим для малих (0,52) та середніх (0,47) підприємств. Показник великих підприємств становить 0,36. Показник очікувань мікропідприємств є найнижчим та становить 0,12.

Регіон. Значення індексу мають суттєві регіональні відмінності. У Полтавській, Тернопільській, Івано-Франківській (по 1,00 для кожної) областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах очікує на збільшення нових замовлень. Разом із тим, показники Запорізької (-0,04) та Черкаської (-0,03) є найнижчими.

Галузь. Найкращі очікування щодо нових замовлень мають харчова промисловість та машинобудування (по 0,54 для кожної галузі), а також легка промисловість (0,43). Показники виробництва будівельних матеріалів (0,24) та металообробки (0,30) є найнижчими.

Рис. 16. Індекси змін нових замовлень

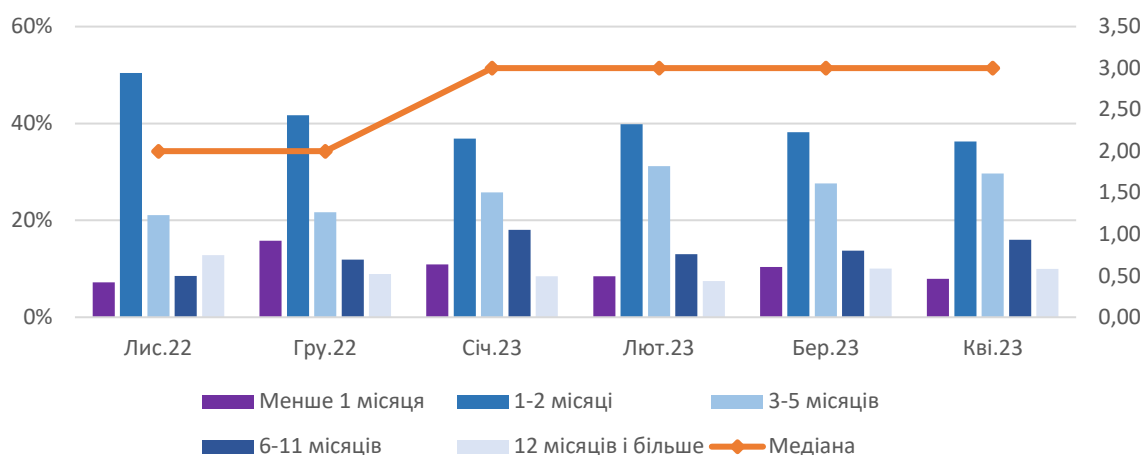
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Забезпеченість замовленнями наперед

У квітні 2023 року середній термін забезпеченості новими замовленнями для опитаних підприємств склав три місяці (медіанне значення). Це стільки ж, як і в січні-березні 2023 року, але більше ніж наприкінці 2022 року, коли середній термін забезпеченості замовленнями складав 2 місяці.

У квітні спостерігаються позитивні зміни щодо забезпеченості замовленнями на середній та довгий термін. Так, порівняно з березнем стало більше підприємств, забезпечених замовленнями на період від трьох місяців і більше. Якщо у березні ця частка складала 51%, то у квітні – 56%. Також у квітні дещо зменшилась частка бізнесу, який має замовлення на період лише до одного місяця: до 8% з 10% у березні 2023 року.

Рис. 17. Час, на який підприємства забезпечені замовленнями

Розмір. Підприємства середнього та великого розмірів забезпечені замовленнями на довший період, ніж малі та мікропідприємства. Так, середній термін забезпечення замовленнями для середніх підприємств у квітні склав три місяці, а для великих – чотири (медіанне значення). Близько третини середніх та великих підприємств забезпечені замовленнями на 6 місяців і більше. Водночас для мікро- та малих підприємств середній термін забезпечення замовленнями склав 2 місяці і більше половини з них мають замовлення лише на період до двох місяців.

Галузь. У квітні 2023 року найдовший середній термін нових замовлень було зафіксовано у галузі машинобудування: у середньому на 4 місяці (медіанне значення)¹. Металургія, а також хімічна, харчова і поліграфічна промисловості також відзначаються порівняно довгими середніми термінами замовлень: на три місяці у кожній з цих галузей.

Натомість найкоротші терміни замовлень – по 2 місяці в середньому – зафіксовані у галузі виробництва будівельних матеріалів та в деревообробній промисловості. Більше половини підприємств цих галузей мають замовлення на термін тільки до двох місяців включно.

Регіон. Між підприємствами у різних областях спостерігаються досить вагомі відмінності в забезпеченні замовленнями². Середній термін забезпечення замовленнями найбільший для підприємств Київської області, де в середньому він склав 12 місяців (медіанне значення).

Порівняно високі ці терміни і для підприємств Вінницької (8 місяців), Одеської (7 місяців), Волинської (6 місяців) та Полтавської (5 місяців) областей. З іншого боку, найменший середній період замовлень – лише на один місяць – зафіксований у Харківській, Чернівецькій та Чернігівській областях, а також у м. Києві.

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник дебіторської заборгованості кілька місяців поспіль залишається без істотних змін. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ в квітні становить -0,20 (було -0,22 у березні. Частка тих, хто повідомив про зменшення заборгованості, становить 33,4% (було 34,9%), а частка тих, у кого заборгованість збільшилась, незначним чином підвищилась, із 10,8% до 12,4%. Частка тих, для кого нічого не змінилось становить 54,2% (було 54,3% минулого місяця).

¹ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

² До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

Розмір. Ситуація з дебіторською заборгованістю є приблизно однаковою для середніх (-0,26), малих (-0,23) та мікропідприємств (-0,20). Показник великих підприємств є найвищим та становить -0,09.

Регіон. Зафіксовані суттєві регіональні різниці в значеннях цього показника. У розрізі регіонів найбільше зростання дебіторської заборгованості було зафіксовано в м. Києві (0,33) та Вінницькій (0,31) області. Найнижчим є показник для Львівської та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей, Житомирської (-0,89) області, а також для Сумської та Івано-Франківської (по -0,86 для кожної) області.

Галузь. При галузевому розподілі найвище та додатне значення мають металообробка та виробництво будівельних матеріалів (по 0,09 для кожної галузі). Найнижчими є показники легкої та харчової (по -0,29 для кожної галузі).

Очікувані зміни дебіторської заборгованості

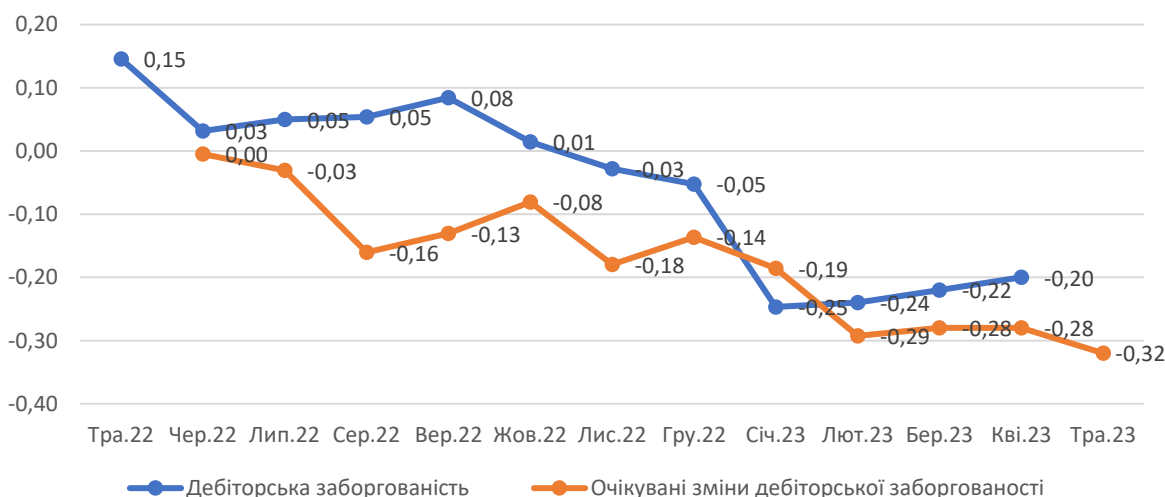
У перспективі трьох місяців підприємці очікують на незначне покращення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився із -0,28 до -0,32. Частка опитаних, що очікують на збільшення цього показника зменшилась із 6,2% до 4,8%, водночас дещо збільшилась частка тих, хто очікує на його зменшення, із 36,4% до 38,2%. Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться становить 57,0% (було 57,4%).

Розмір. При розподілі за розміром вищий показник мають великі (-0,17) та мікропідприємства (-0,20). Показник середніх (-0,39) та малих (-0,40) є значно нижчим.

Регіон. У регіональному розподілі найбільше значення мають показники Вінницької (0,22) області та м. Києва (0,21). Найнижчими є показники Сумської, Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської областей (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвищим є показник очікувань зі збільшення дебіторської заборгованості машинобудування (0,04), який єдиний має додатне значення. Усі інші показники мають від'ємне значення, а найнижчий показник у металообробки та харчової промисловості (по -0,40 кожна).

Рис. 18. Індекси змін дебіторської заборгованості

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

У квітні показник кредиторської заборгованості залишається без істотних змін. ІНДЕКС ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ становить -0,24 (було -0,25). Частка опитаних, що повідомили про збільшення заборгованості, незначним чином збільшилась, із 6,9% до 8,3%, а частка тих, для кого кредиторська заборгованість знизилась становить 33,0% (було 34,2%). Частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць становить 58,6% (було 59,0%).

Розмір. Показник малих (-0,28) та середніх (-0,31) є нижчим та кращим. Показник мікропідприємств становить -0,18. Найвищим є показник кредиторської заборгованості для великих підприємств, він становить -0,12.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Ситуація з накопиченням кредиторської заборгованості є найгіршою у Вінницькій (0,23), Закарпатській (0,13), Чернігівській (0,12), Кіровоградській (0,11) областях та м. Києві (0,10). Найкращою ситуація є у Львівській, Сумській, Тернопільській (по -1,00 для кожної) областях.

Галузь. У галузевому розподілі найвищим є показник для машинобудування, який єдиний має додатне значення (0,13). Усі інші показники мають від'ємне значення, але найнижчим є значення для харчової (-0,34), легкої (-0,31) промисловості та поліграфії (-0,33).

Очікувані зміни кредиторської заборгованості

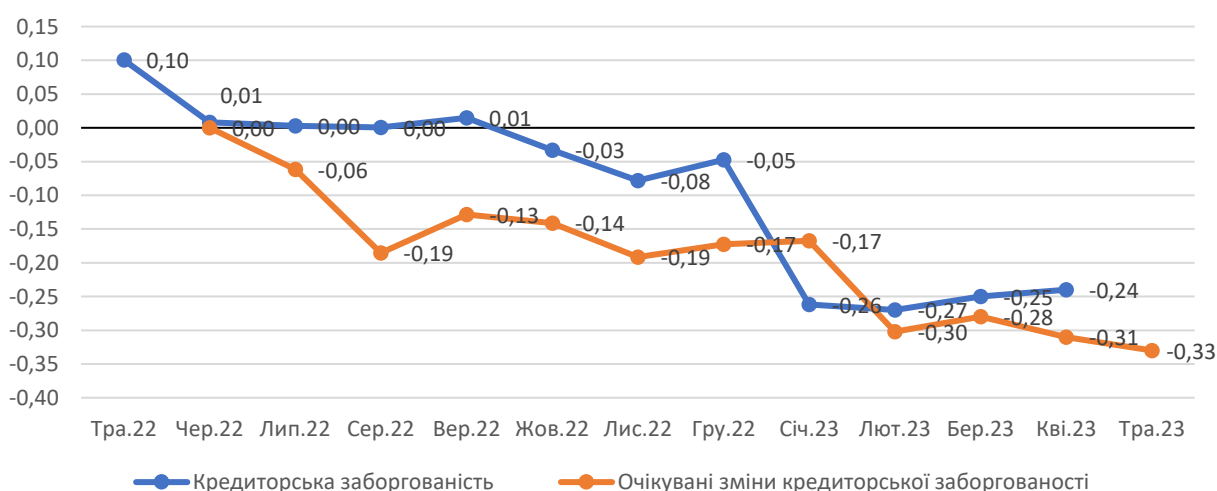
На наступні три місяці підприємці очікують на незначне зменшення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ поступово зменшується другий місяць поспіль та становить -0,33 (було -0,31). Незначним чином збільшилась частка тих, хто очікує на зменшення кредиторської заборгованості, 35,4% до 36,8%, тоді як частка тих, хто очікує на збільшення кредиторської заборгованості неістотно зменшилась, із 3,2% до 2,5%. Частка тих респондентів, які вважають, що нічого не зміниться, також дещо зменшилась із 61,3% до 60,8%.

Розмір. Показник очікуваної кредиторської заборгованості є вищим та приблизно однаковим для великих (-0,19) і мікропідприємств (-0,23). Показник середніх (-0,41) та малих (-0,39) підприємств є нижчим та значно кращим.

Регіон. Показник очікувань за кредиторською заборгованістю є додатним та вищим від нуля для Вінницької (0,22), Кіровоградської (0,13) та Черкаської (0,03) областей. Показник очікувань для Закарпатської Запорізької та Полтавської областей дорівнює нулю. Найнижчими є показники Сумської, Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. Серед галузей найвищими є показники машинобудування (-0,07). Найнижче значення мають виробництво будівельних матеріалів (-0,32), легка (-0,33) та харчова (-0,43) промисловості).

Рис. 19. Індекс змін кредиторської заборгованості

ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення податкової заборгованості дещо прискорились. ІНДЕКС ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ в квітні порівняно до березня незначним чином збільшився, із -0,29 до -0,26. Частка підприємств, що повідомили про зменшення податкової заборгованості за минулий місяць, становить 30,1% (була 31,5%), а

частка респондентів, які вказали на збільшення податкової заборгованості незначним чином збільшилась, із 0,03% до 2,7%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбулось, неістотно зменшилась, із 68,3% до 67,2%.

Розмір. Показники податкової заборгованості є найвищими для великих (-0,15) підприємств. Показник для мікропідприємств становить (-0,21), а для середніх підприємств - -0,30. Найнижчим значення є для малих підприємств (-0,35).

Регіон. Спостерігаються суттєві відмінності в значенні цього показника за регіонами. Найвищим та єдиним додатним є значення для Кіровоградської (0,07). Показник м. Києва, Черкаської, Чернігівської, Полтавської, Запорізької та Закарпатської областей дорівнюють нулю. Показники інших областей мають від'ємне значення, та найнижчими є показники Львівської, та Тернопільської областей (по -1,00 для кожної), а також Сумської та Івано-Франківської (по -0,86 для кожної) області.

Галузь. Найвище значення має показник податкової заборгованості машинобудування, який дорівнює нулю. Значення поліграфічної (-0,44) та легкої (-0,34) промисловості є найнижчими.

Очікувані зміни податкової заборгованості

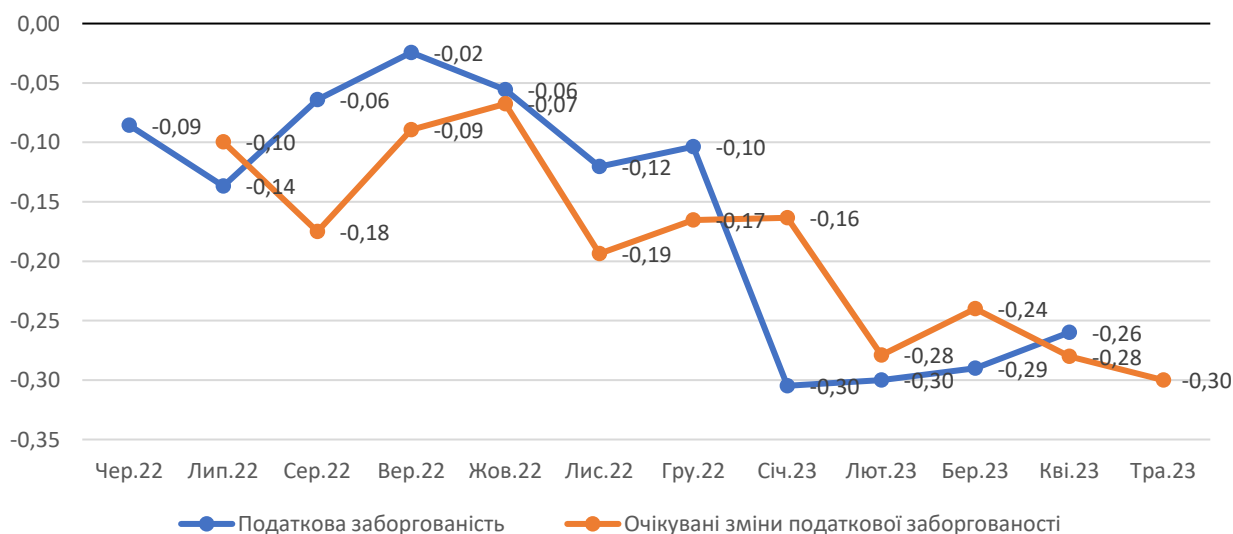
На наступні три місяці підприємці очікують незначного покращення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ дещо зменшився, із -0,28 до -0,30. Із 30,9% до 33,2% збільшилась частка тих, хто прогнозує зменшення податкової заборгованості, водночас, частка тих, хто очікує на її збільшення, залишилась майже без змін та становить 2,0% (було 1,5%). Із 67,6% до 64,8% зменшилась частка тих, хто не очікує змін.

Розмір. Показники очікувань щодо податкової заборгованості є кращими для малих (-0,37) та середніх (-0,39) підприємств. Показник мікропідприємств становить -0,21. Показник великих (-0,13) підприємств є вищим та гіршим за інші.

Регіон. У регіональному розподілі показник очікувань Вінницької (0,29) та Кіровоградської (0,13) областей є найвищим. Показник Черкаської, Чернігівської, Полтавської, Закарпатської та Запорізької областей дорівнює нулю. Показник Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей та м. Києва є найнижчим (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвищим показник очікувань податкової заборгованості є машинобудування, який має додатне (0,10) значення. Показники інших галузей мають від'ємне значення, але найнижчим є показник для поліграфічної (-0,37) та харчової (-0,39) промисловості.

Рис. 20. Індекс змін податкової заборгованості

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення зайнятості вже кілька місяців поспіль залишаються без істотних змін. ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ у квітні становить -0,07 (був -0,06 у березні). Частка опитаних респондентів, що повідомили про зменшення кількості співробітників, задіяних в усіх операціях підприємства, незначним чином збільшилась, із 10,6% до 11,2%, водночас, частка тих, хто вказав на їх збільшення, дещо зменшилась, із 3,1% до 2,3%. Частка тих, для кого нічого не змінилось, залишилась майже без змін та становить 86,5% (було 86,2%).

Розмір. Показник є вищим приблизно однаковим для середніх (-0,06) та великих (-0,05) підприємств. Для малих підприємств показник становить -0,10. Значення мікропідприємств є найнижчим (-0,26).

Регіон. У регіональному розподілі вищими за нуль є показники м. Києва (0,10), Запорізької (0,07), Чернігівської (0,06) та Житомирської (0,05) областей. Найнижче значення мають Харківська (-0,37) та Чернівецька (-0,31) області.

Галузь. Показник поліграфічної промисловості є найвищим та дорівнює нулю. Найнижче значення мають показники металообробки (-0,24) та виробництва будівельних матеріалів (-0,19).

Очікувані зміни кількості працівників

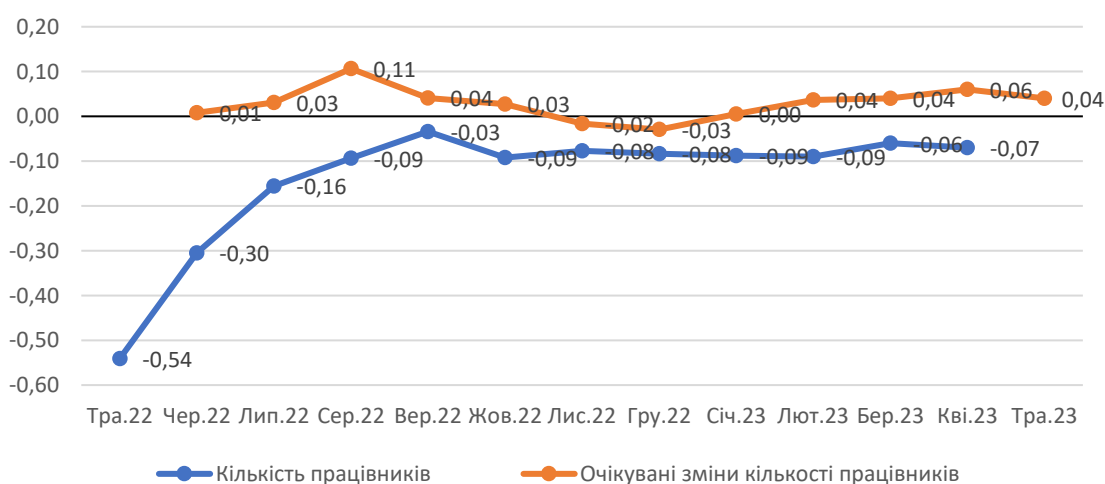
У майбутні три місяці підприємці також не очікують істотних змін показника: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ, як і минулого місяця, зменшився лише незначним чином, із 0,06 до 0,04. У відсотковому розподілі зміни є незначними. Частка опитаних, які вважають, що кількість працівників на підприємстві зростає, зменшилась із 8,3% до 5,6%, а частка тих, хто очікує на скорочення кількості працівників становить 3,1% (було 3,4%). Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, збільшилась із 88,3% до 91,2%.

Розмір. Показник великих (0,07) підприємств є найвищим. Показник малих (0,01) та середніх (0,03) підприємств є приблизно однаковим. Показник малих підприємств єдиний має від'ємне значення та становить -0,08.

Регіон. Значення індексу очікуваних змін кількості працівників суттєво залежить від регіону розташування підприємства. У регіональному розподілі найвищий показник очікувань зафіксовано м. Києва (0,21) та Вінницької (0,14) області. Найнижчим та від'ємним значення показника є для Сумської (-0,06) та Чернівецької (-0,09) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищим індекс очікувань є для поліграфічної (0,08) та легкої (0,05) промисловості. Найнижчий та єдиний від'ємний показник має виробництво будівельних матеріалів (-0,08).

Рис. 21. Індекс змін кількості працівників

ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ

Зміни щодо попереднього місяця

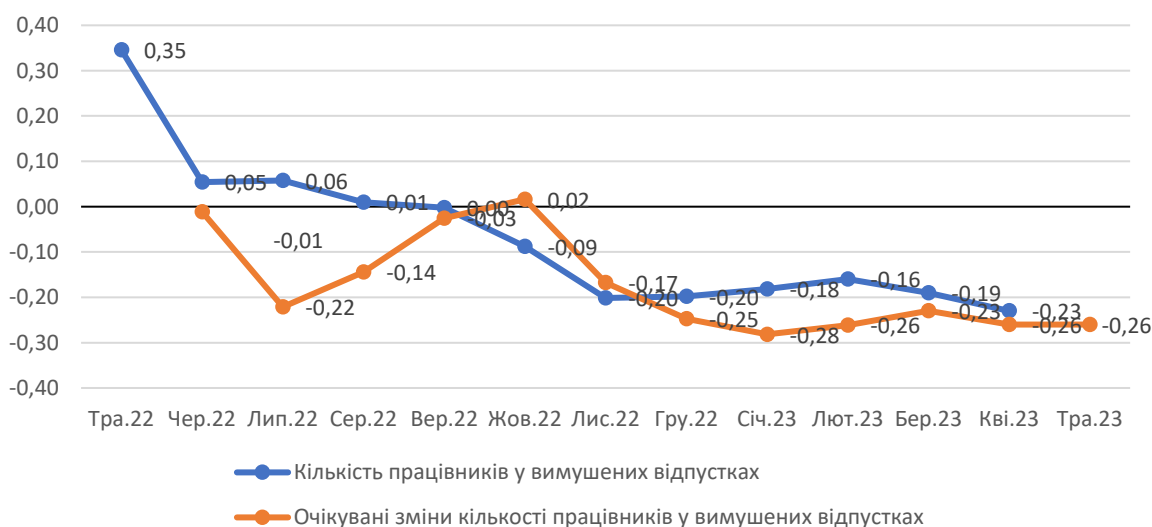
Показники кількості працівників у вимушених відпустках залишаються без істотних змін, хоча показник поступово зменшується другий місяць поспіль. Індекс змін кількості працівників у вимушених відпустках у березні порівняно з лютим незначним чином зменшився, із -0,19 до -0,23. Частка представників бізнесу, які повідомили про зростання кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, зменшилась із 4,7% до 2,5%, тоді як частка тих, хто вказав на їх зменшення, дещо збільшилась, із 23,9% до 25,3%. Частка тих, для кого за минулий місяць ситуація не змінилась, незначним чином збільшилась, із 71,5% до 72,2%.

Розмір. Найвищим та єдиним додатним є показник мікропідприємств, який становить 0,03, а всі інші показники мають від'ємне значення. Показник великих підприємств становить -0,14, а середніх підприємств - -0,25. Показник малих (-0,31) підприємств є найнижчим.

Регіон. Найбільшою мірою з-поміж різних регіонів зростання показника спостерігається для підприємств Хмельницької (0,50) та Волинської (0,02) областей, які мають додатне значення показника, а найчастіше про зменшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, повідомляють у Львівській та Івано-Франківській областях (по -1,00 для кожної).

Галузь. У галузевому розподілі гірші показники щодо кількості працівників у вимушених відпустках має металообробка, чие значення дорівнює нулю. Показники харчової (-0,33) та поліграфічної (-0,36) є найнижчими.

Рис. 22. Індекси змін кількості працівників у вимушених відпустках

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках

Підприємства, які мають працівників у вимушених відпустках, у наступні три місяці не очікують жодних змін. Індекс очікуваних змін кількості працівників у вимушених відпустках становить -0,26, як і минулого разу. Частка тих підприємств, на яких очікується зростання кількості працівників у вимушених відпустках, становить 0,05 (було 0,09%). Частка тих, хто вважає, що кількість таких працівників на їхньому підприємстві скоротиться, становить 27,1% (було 27,3%). Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбудеться, становить 72,4% (було 71,8%).

Розмір. Показник великих (-0,15) та мікропідприємств (-0,10) є вищим та приблизно однаковим. Показник середніх підприємств становить -0,28. Показник малих підприємств є найнижчим (-0,36).

Регіон. Показник Вінницької області єдиний має додатне (0,14) значення. Показники Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської (по -1,00 для кожної) областей є найнижчими.

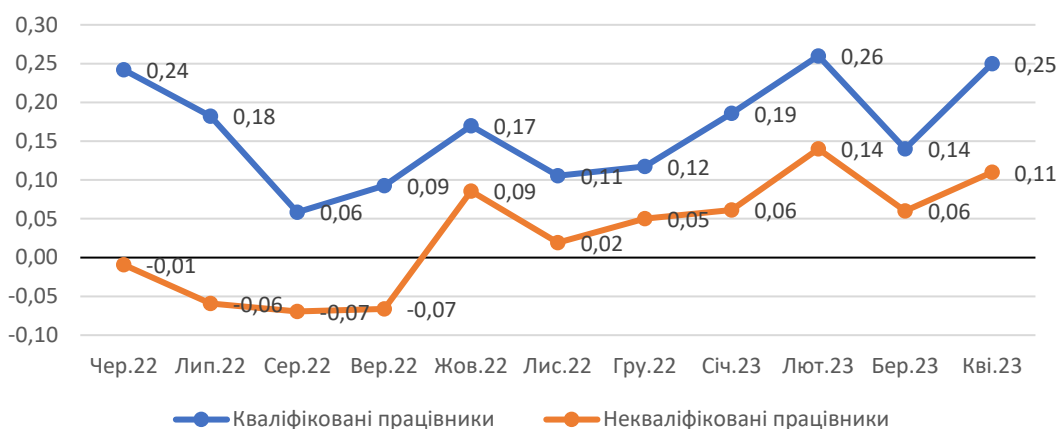
Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо кількості працівників у вимушених відпустках для хімічної (-0,12) промисловості. Найнижчим є показник харчової (-0,37) промисловості.

КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ

Після істотного зменшення показника труднощів у пошуку як кваліфікованих, так і некваліфікованих працівників у березні, у квітні показник знову збільшився. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшилось із 0,14 до 0,25. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшилось із 0,06 до 0,11.

Частка керівників підприємств, які вказали на те, що кваліфікованих працівників важче знайти, збільшилась із 19,9% до 26,9%. Водночас частка тих, кому важче шукати некваліфікованих працівників залишилась майже без змін (13,7% проти 13,3%). Відсоток тих, кому легше знайти кваліфікованих працівників залишився майже без змін та становить 4,3% (було 5,0%), тоді як частка тих, кому легше шукати некваліфікованих працівників, дещо зменшилась, із 7,0% до 4,9%. При цьому, частка тих, хто не відчуває жодних змін у пошуку кваліфікованих робітників, зменшилась із 75,0% до 68,8%, а для некваліфікованих працівників відсоток збільшився із 79,7% до 81,3%.

Рис. 23. Індеси змін кваліфікованих та некваліфікованих працівників

Кваліфіковані працівники

Розмір. Залежно від розміру підприємства, значення індексу є найнижчим для мікропідприємств (0,06). Для малих (0,22) та середніх (0,20) показник є приблизно однаковим. Найвищим значення показника є для великих підприємств (0,35).

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності на ринку праці. У регіональному розподілі найлегше шукати некваліфікованих працівників в Одеській (-0,17), Тернопільській та Київській (по -0,05 кожна) та Рівненській (-0,03) області, чії показники мають від'ємне значення. Найбільші складнощі з пошуком некваліфікованих працівників у полтавській (1,00), Житомирській (0,91) та Дніпропетровській (0,85) областях.

Галузь. У галузевому розподілі менше складнощів із пошуком кваліфікованих працівників мають хімічна (0,12) та деревообробна (0,16) промисловості. Важче шукати кваліфікованих працівників для металообробки (0,65) та легкої (0,41) промисловості.

Некваліфіковані працівники

Розмір. Найлегше шукати некваліфікованих працівників для мікропідприємств, чий показник єдиний має від'ємне значення. Показник малих підприємств становить 0,05. Значення для середніх (0,12) та великих (0,14) підприємств є приблизно однаковим.

Регіон. У регіональному розподілі найлегше шукати некваліфікованих працівників Сумській (-0,59), Чернівецькій (-0,12) та Харківській (-0,12) областях, чії показники мають від'ємне значення. Найбільші

складнощі з пошуком некваліфікованих працівників у Житомирській (0,77), Дніпропетровській (0,65) та Хмельницькій (0,45) областях.

Галузь. Найгірші показники щодо пошуку некваліфікованих працівників спостерігаються для легкої промисловості (0,23) та металообробки (0,22), найнижчим є значення для поліграфічної, деревообробної та хімічної промисловості, чий показник дорівнює нулю.

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми ведення бізнесу під час війни

У квітні 2023 рейтинг перешкод для бізнесу, пов'язаних з повномасштабним російським вторгненням, очолило **зростання цін на сировину та матеріали**, яке назвали перешкодою 68% опитаних підприємств. Ця проблема вийшла на перше місце вже другий місяць поспіль – у березні про неї повідомляла така ж частка респондентів і вона також була найпоширенішою проблемою для опитаного бізнесу.

Друге місце у рейтингу перешкод зайняли **складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України**. Ця проблема торкнулася 43% опитаних підприємств, що також не відрізняється від результатів березня.

Значення проблеми **зростання цін на сировину та матеріали** продовжувало поступово зростати у квітні. Якщо наприкінці 2022 року про неї повідомляли не більше 30%, то до квітня 2023 року ця частка підвищилася до 37%. Внаслідок цього ця проблема зайняла третє місце у рейтингу перешкод.

Про **розрив ланцюжків постачання** у квітні повідомляли помітно рідше, ніж лише місяць тому. Якщо у березні на цю проблему скаржились 42% опитаних підприємств, то у квітні – 33%. Разом з цим, ця проблема залишилася на четвертому місці серед перешкод для бізнесу, спричинених війною.

П'яте місце цього рейтингу зайняла проблема браку **робочої сили внаслідок призову або виїзду співробітників**. Якщо у січні 2023 року на неї вказували 22% підприємств, то у квітні – вже 31%. Втім, найчастіше про брак працівників через виїзд або мобілізацію повідомляли у травні-липні 2022 року: більше 34% респондентів.

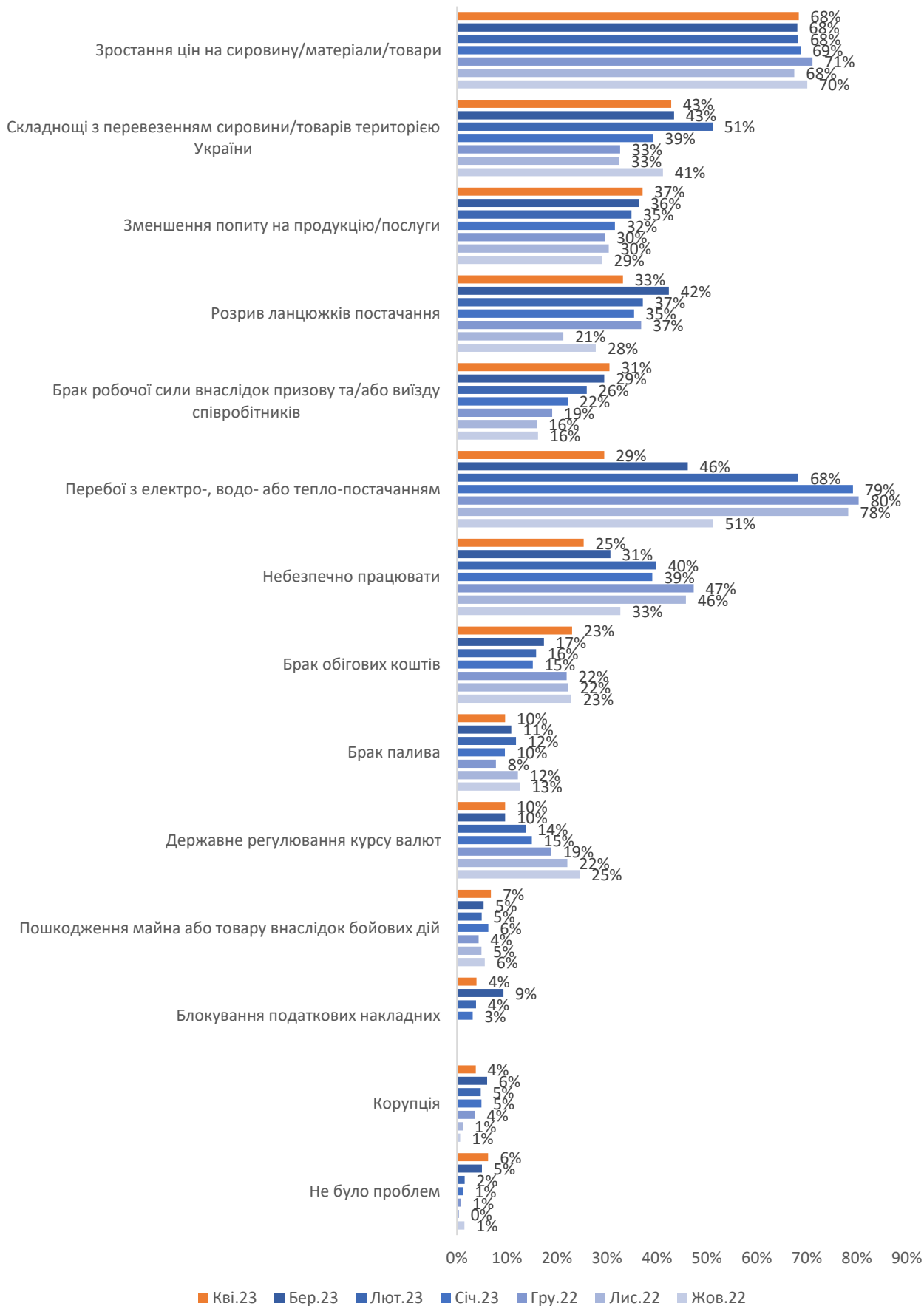
Проблема перебоїв з **електро-, водо- та тепlopостачанням**, яка з листопада 2022 року до лютого 2023 року очолювала рейтинг перешкод для бізнесу, спричинених повномасштабним російським вторгненням, у квітні опустилися на шосте місце цього рейтингу. Про негативний вплив відключень електроенергії повідомили 29% підприємств, тоді як максимального значення ця частка досягала у період з листопада 2022 року до січня 2023 року, коли ці відключення перешкождали роботі приблизно 80% опитаного бізнесу.

Також у квітні підприємства порівняно рідше говорили про те, що **працювати небезпечно**. У цей місяць, відзначений не такими частими ракетними атаками росії у більшості регіонів України, про небезпеку для роботи повідомили 25% підприємств. Через це відповідна проблема зайняла сьоме місце у рейтингу перешкод, викликаних війною. Слід зазначити, що ця хвиля опитування завершилася перед тим, як росія активізувала ракетні обстріли наприкінці квітня - на початку травня 2023 року.

На восьме місце цього рейтингу вийшов **брак обігових коштів**, який став проблемою для 23% опитаних, а дев'яте місце розділили **брак палива та державне регулювання курсу валют** – на кожну з цих проблем вказали по 10% підприємств. І якщо про брак палива та курс валют у квітні повідомляли приблизно так само часто, як і в березні, то брак обігових коштів став відчутнішою проблемою – на нього у березні вказували рідше (17%).

На решту проблем – **пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій, блокування податкових накладних та корупцію** – вказали до 7% підприємств. Крім цього, 6% підприємств, опитаних у квітні 2023 року, сказали, що не зіштовхнулися з жодними проблемами.

Рис. 24. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу

Проблеми бізнесу різного розміру. Зі зростанням розміру опитаних підприємств підвищується негативний вплив на них таких перешкод, як зростання цін на сировину або матеріали, складнощі з перевезенням сировини або матеріалів та брак робочої сили через виїзд або мобілізацію працівників.

Так, частка підприємств, які повідомляють про зростання цін, збільшується від 60% серед мікро- та 61% серед малих підприємств до 79% серед великих. Частка тих, що зіштовхнулися зі складнощами у перевезеннях, – від 40% серед мікро- та 42% серед малих підприємств до 49% серед великих. І частка бізнесу, якому бракує персоналу – від 11% серед мікропідприємств до 41% серед великих.

Натомість зі зменшенням розміру підприємств зростає важливість проблеми малого попиту: про його зменшення повідомляють 56% мікропідприємств, а для середніх та великих підприємств ця частка зменшується до 30% та 32% відповідно.

Проблеми бізнесу за галузями промисловості. Найголовніша проблема для опитаного бізнесу у квітні 2023 року – зростання цін на сировину чи матеріали – найбільше вплинула на хімічну та поліграфічну галузі промисловості: більше 80% підприємств у цих галузях промисловості вказали на цю проблему³.

Про складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України найчастіше повідомляють у металургії (56%), а про зменшення попиту – у галузі виробництва будівельних матеріалів (63%). У хімічній промисловості зафіксована найвища частка респондентів, які зіштовхнулися з розривом ланцюжків постачання (71%), а про брак робочої сили через мобілізацію або виїзд співробітників найбільшою мірою повідомляють представники металургії та машинобудування (більше 50%).

Проблеми бізнесу за регіонами. На зростання цін на сировину або матеріали найчастіше скаржаться опитаний бізнес Житомирської, Івано-Франківської та Полтавської областей: тут від 90% та більше опитаних повідомили про цю проблему⁴. Складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України були найвідчутнішою проблемою для бізнесу Вінницької і Запорізької областей (більше 80%).

Підприємства Вінницької та Хмельницької областей найчастіше повідомляли про зменшення попиту (більше 80%), а бізнес Волинської і Сумської областей – про розрив ланцюжків постачання (більше 60%).

Перешкоди для зростання виробництва

До повномасштабного російського вторгнення Інститут економічних досліджень та політичних консультацій проводив щоквартальні опитування промислових підприємств в рамках проекту «Дослідження ділової думки: промисловість»⁵. Це був щоквартальний моніторинг оцінок та очікувань керівників промислових підприємств щодо змін ділового середовища загалом та показників роботи підприємств, який включав також їхню оцінку перешкод для зростання виробництва. Щокварталу підприємствам було запропоновано обрати з визначеного переліку перешкод ті, які найбільше для них актуальні.

В опитуванні підприємств у квітні 2023 року ми використали цей список перешкод, щоб порівняти, наскільки вони змінилися для української промисловості зараз під час війни. Востаннє це опитування проводилося за результатами 4-го кварталу 2021 року і тоді головною проблемою для опитаного бізнесу були обмеження, пов'язані з епідемією коронавірусу. Тут ми наводимо порівняння з результатами 1-го кварталу 2021 року (щоб проаналізувати можливий сезонний вплив деяких перешкод, оскільки це опитування проводилося також у квітні-травні), а також 4-го кварталу 2021 року, оскільки воно було проведене у січні-лютому 2022 року перед самим повномасштабним російським вторгненням.

³ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁴ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

⁵ Дивіться більше про проект «Дослідження ділової думки: промисловість» та читайте звіти з опитувань на вебсайті ІЕД: http://www.ier.com.ua/ua/publications/regular_products/business_idea_industry

У квітні 2023 року опитані підприємства найчастіше називали перешкодою **несприятливу політичну ситуацію** (51%), під якою, ймовірно, вони також розуміли війну. Для порівняння, у 2021 році на цю перешкоду вказували значно менше респондентів (33% у 1-му кварталі та 27% у 4-му).

Порівняно зі складною військово-політичною ситуацією, **низький попит** назвали перешкодою менше респондентів: 39%. До повномасштабного російського вторгнення значення цієї проблеми було більш виразне на фоні інших перешкод: про це повідомляли 70% промислових підприємств весною 2021 року та 54% на початку 2022 року.

Як і в опитуваннях серії «Дослідження ділової думки», у цьому опитуванні ми обчислили частку підприємств, яким перешкоджає **несприятливий регуляторний клімат**, врахувавши усіх, хто обрав хоча б одну із таких трьох перешкод, як **високий регуляторний тиск**, **часті зміни в економічному законодавстві** та **корупція**. У квітні 2023 року частка таких підприємств склала 32%. Це менше, ніж було у 2021-му році через зменшення частоти повідомлень про усі три перешкоди, які формують несприятливий регуляторний клімат.

Зокрема, у квітні 2023 року 20% опитаних підприємств повідомили, що їхньому зростанню перешкоджає **високий регуляторний тиск**. У 2021 році ця частка була більшою і складала 30% як у 1-му, так і в 4-му кварталах. Про **часті зміни в економічному законодавстві** та про **корупцію** у квітні 2023 року також говорили рідше: 30% та 26% підприємств відповідно.

Водночас така перешкода як **високий конкурентний тиск** стала менше актуальною у зв'язку з війною: про неї у квітні повідомили 15% підприємств, тоді як у 2021 році ці частки сягали 57% (у 4-му кварталі) та 64% (у 1-му).

Таблиця 1. Перешкоди зростанню виробництва

	Q1 2021	Q4 2021	Q1 2023
Несприятлива політична ситуація	33%	27%	51%
Низький попит	70%	54%	39%
Несприятливий регуляторний клімат	43%	39%	32%
<i>Високий регуляторний тиск</i>	30%	30%	20%
<i>Часті зміни в економічному законодавстві</i>	30%	26%	13%
<i>Корупція</i>	27%	15%	7%
Проблеми ліквідності	54%	40%	27%
Надмірне оподаткування	51%	44%	21%
Недостатньо сировини	33%	24%	18%
Високий конкурентний тиск	64%	57%	15%
Доступність кредитів	30%	21%	13%
Недостатньо кваліфікованих працівників	19%	20%	12%
Високі ставки кредитів	35%	21%	9%
Брак виробничих потужностей	18%	15%	9%
Проблеми з енергопостачанням	13%	25%	4%
Застарілі технології	22%	17%	3%
Обмеження через COVID-19	85%	41%	-

Розмір. Що більшим є розмір підприємств, тим частіше вони говорять, що несприятлива політична ситуація (що включає і війну) перешкоджає зростанню їхнього виробництва. Відповідна частка опитаних збільшується з 30% серед мікропідприємств до 61% великих.

Щодо впливу низького попиту ситуація протилежна: мікро- та малі підприємства частіше говорять про цю проблему (більше 40%), ніж середні (36%) та великі (35%).

Несприятливий регулярний клімат також впливає на підприємства більших розмірів більшою мірою, ніж на найменший бізнес. Так, серед малих, середніх та великих підприємств частка тих, для яких актуальна ця перешкода, складає від 30% і більше, в той час як серед мікробізнесу – 12%.

Галузь. У більшості галузях промисловості підприємства називають несприятливу політичну ситуацію, у тому числі вплив війни, основною перешкодою для збільшення виробництва. Другу за значенням проблему – низький попит – найчастіше називають перешкодою представники сфери виробництва будівельних матеріалів (67%), а також машинобудування і деревообробної промисловості (більше 50%).

Несприятливий регуляторний клімат найбільше перешкоджає зростанню харчової та хімічної галузей промисловості (більше 40%). Зокрема, опитаний бізнес у цих галузях частіше від решти підприємств вказує на високий регуляторний тиск (більше 25%). У свою чергу, у деревообробній галузі частіше від інших називають ще одну перешкоду, яка впливає на регуляторний клімат, – корупцію (19%). А часті зміни економічного законодавства перешкоджають приблизно кожному п'ятому підприємству харчової промисловості (21%).

Регіон. Про несприятливу політичну ситуацію, включно з війною, як про перешкоду для зростання, найчастіше говорять опитані підприємства Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської та Запорізької областей (більше 80%)⁶. Низький попит особливо сильно відчувається у Запорізькій, Кіровоградській, Сумській та Хмельницькій областях (більше 60%).

Найбільші частки підприємств, зростанню яких перешкоджає несприятливий регуляторний клімат, зафіксовані у Львівській (86%), Тернопільській (74%), Івано-Франківській (72%) та Рівненській (65%) областях, а також у м. Києві (52%). Зокрема, у Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській областях промислові підприємства частіше, ніж в інших регіонах, повідомляють про таку перешкоду, як високий регуляторний тиск (більше 60%), у Львівській області – про часті зміни економічного законодавства (46%), а у Рівненській та Тернопільській областях – про корупцію (32% та 26% опитаних відповідно).

Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва

У квітні 2023 року підприємства прискорили відновлення виробництва. Було зафіксовано найвищий рівень завантаження виробничих потужностей за весь час опитування. У квітня 8% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше), що дещо більше, ніж у попередньому місяці (5%). Водночас частка підприємств, які працюють майже на повну потужність (75% - 99%), збільшилась до рекордних за останній рік 50% (було 44% у лютому та 47% у березні). У результаті **сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, досягла 58% - найвищого показника за всі хвили опитування.** Для порівняння, відповідний показник становив 47% у січні, 49% у лютому та 52% у березні, що свідчить про суттєво прискорення відновлення виробництва. Однак ситуація залишається менш оптимістичною для окремих галузей та мікробізнесу.

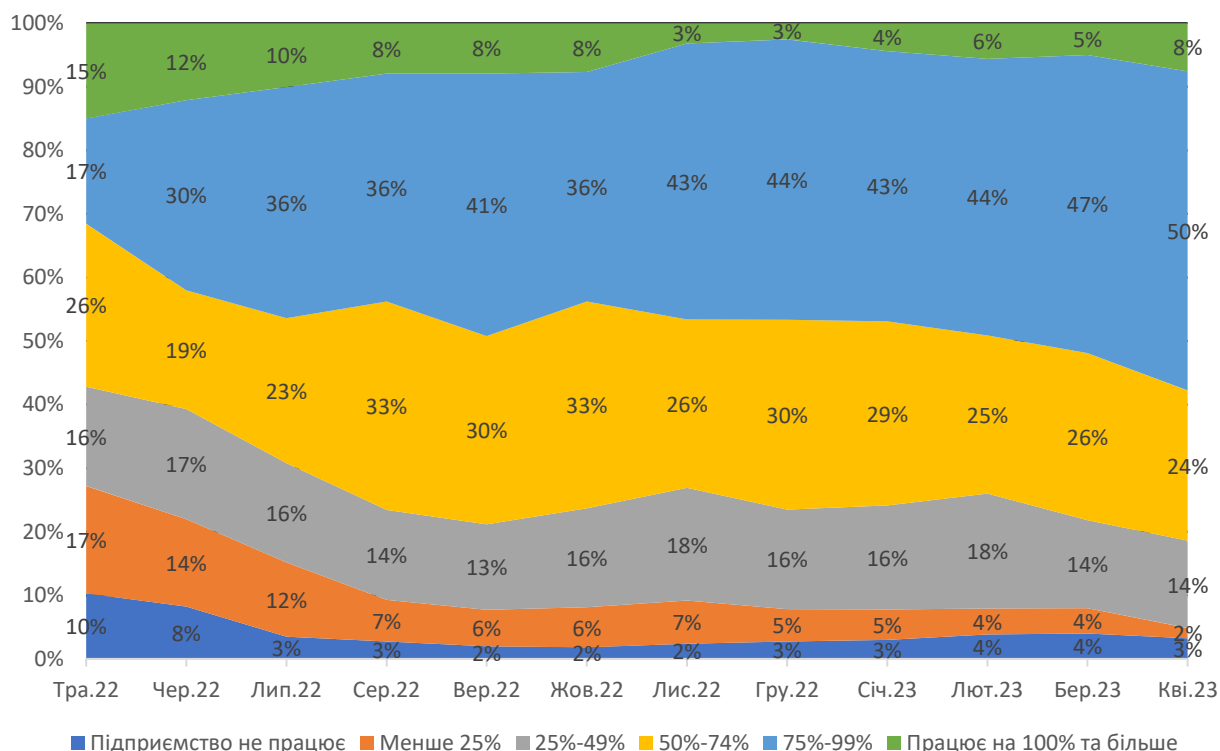
У квітні 3% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни. Цей показник продовжує залишатися низьким від липня 2022 року, у діапазоні 2% – 4%. Також залишається низькою частка підприємств, які працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва, – лише 2% у квітні (4% у березні). Окрім цього, 14% підприємств працюють на рівні 25% - 49% довоєнних виробничих потужностей.

Результати бізнесу різного розміру. Середній бізнес продовжує демонструвати найкращий темп відновлення виробництва. На майже на повну та повну потужність порівняно з довоєнним періодом працювали в квітні 68% середніх підприємств (61% у березні та 58% у лютому), що є найвищим показником від самого початку опитування. Також відповідний показник є високим для великого бізнесу – 60% (у березні 55%). Таким чином, великий бізнес продемонстрував найвищий рівень відновлення від початку опитування. У квітні найвищі за час опитування результати також показав малий бізнес – 54% підприємств працювали

⁶ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

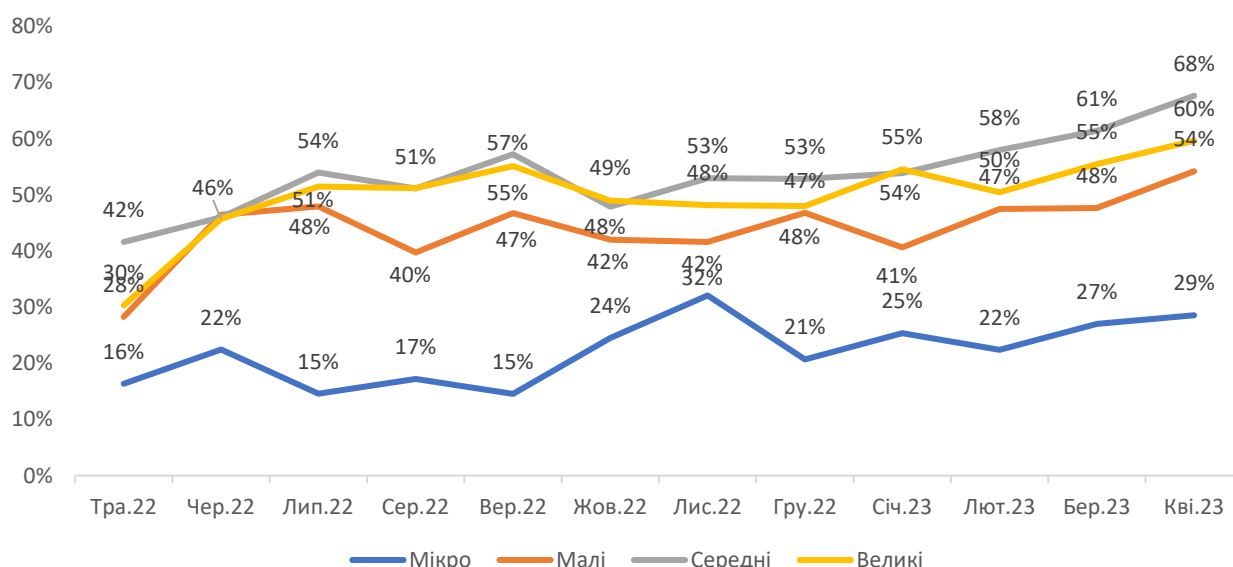
майже на повну та повну потужність (48% у березні). Однак для мікробізнесу показник залишається на низькому рівні – лише 29% у квітні (27% у березні). Таким чином відповідний показник для мікропідприємств залишається нижчим від максимуму відновлення восени 2022 року.

Рис. 25. Вплив війни на роботу підприємств (% опитаних)

Станом на квітень не працювали 20% представників мікробізнесу (11% у березні, 19% у лютому, 12% у січні, 16% у грудні). Мікропідприємства більш чутливі до змін ділового середовища, що в результаті відображається в гірших оцінках для більшості показників. Для порівняння, великий бізнес майже повністю відновив роботу (не працював 1% опитаних у квітні проти 1% у березні). Серед середніх підприємств не відновили роботу менше 1% підприємств, а серед малих – 3%. Таким чином, **мікробізнес досі залишається більш чутливим до викликів воєнного часу.**

Рис. 26. Частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом (за розміром підприємств, %)

Результати бізнесу різних галузей. Харчова галузь залишається лідером відновлення переробної промисловості. У квітні 73% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність, що є найвищим показником для галузі за період спостереження (для порівняння 66% у березні та лютому, а також 62% у січні). На другій сходинці легка промисловість, у якій продовжував зростати рівень завантаження потужностей – із 52% у лютому до 63% у березні та 65% у квітні. Це також найвищий результат для галузі за всі хвили опитування. Також продовжилося відновлення поліграфічної галузі – із 33% у січні, 50% у лютому до 58% у березні та 62% у квітні. В інших галузях рівень завантаження потужностей також переважно зростає. Ситуація залишається складною лише в металургії та металообробці, де лише 20% підприємств працювали на майже повну та повну потужність (22% у березні та 24% у лютому).

Рис. 27. Частка промислових підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом, % опитаних за галузями

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23
Металургія та металообробка	26	2	20	10	13	17	23	24	22	20
Виробництво будівельних матеріалів	11	13	39	33	2	25	14	14	15	30
Хімічна промисловість	32	2	38	11	2	25	35	36	30	42
Деревообробна промисловість	35	2	22	26	43	22	18	17	13	42
Машинобудування	33	33	40	32	51	33	37	46	39	43
Поліграфічна промисловість	57	53	61	53	75	54	33	50	58	62
Легка промисловість	43	47	62	44	60	46	46	52	63	65
Харчова промисловість	58	61	62	62	58	63	62	66	66	73

Результати за регіонами Як і під час попередніх хвиль опитування, майже на повну та повну потужність у березні продовжують працювати 100% підприємств Івано-Франківської, Львівської, Одеської, Тернопільської та Полтавської областей. Також високий показник на Вінниччині (92%), Рівненщині (87%). Водночас, ситуація залишається складною в прифронтових Запорізькій та Харківській областях, де лише 10% підприємств працювали на високому рівні завантаження потужностей. Низький рівень завантаження також на підприємствах міста Києва (24%), Сумської (32%), Черкаської (33%) та Кіровоградської (33%) областей. Таким чином, проблеми з відновленням залежать не лише від географічного розташування бізнесу та близькості до лінії фронту, а й від логістичних, енергетичних та інших викликів, які дещо відрізняються за регіонами.

ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

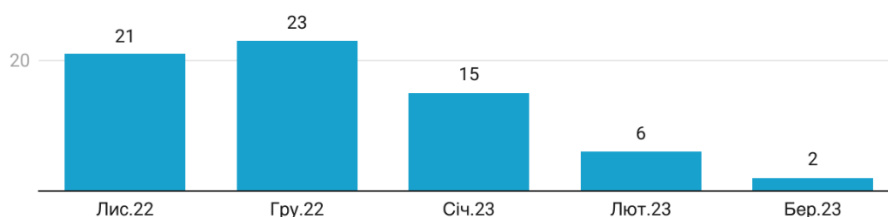
Під час дванадцятої хвили опитування промисловим підприємствам було запропоновано в'яте оцінити вплив проблем з електропостачанням на їхню діяльність. Отримані результати підтверджують, **що в березні 2023 року вимкнення електропостачання перестали бути проблемою майже для всіх підприємств. Зокрема, у березні лише близько 5% підприємств тимчасово призупинили роботу через вимкнення електропостачання (82% у листопаді, 89% у грудні 2022 року, 73% у січні та 28% у лютому 2023 року).** При цьому, у 65% підприємств вимкнень взагалі не було (14% у січні та 39% у лютому). Окрім цього, 30% підприємств працювали весь час, навіть якщо відбувалися вимкнення (14% у січні та 30% у лютому). Також **майже зовсім відсутні підприємства з найбільш критичними втратами (більше половини робочого часу),** хоча в січні 2023 року таких підприємств було 5%, у грудні 11%, а в листопаді 6%.

Рис. 28. Вплив вимкнень електропостачання на роботу підприємств, % опитаних

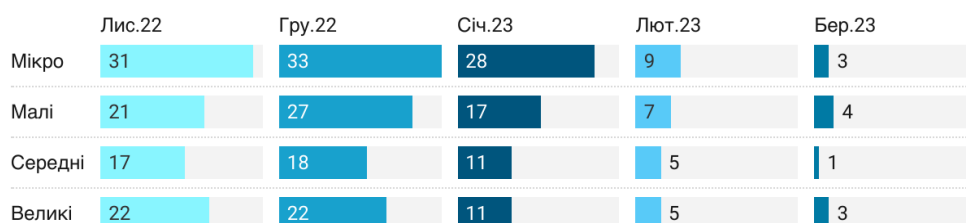
У результаті, у середньому через вимкнення електроенергії підприємства втратили лише 2% загального обсягу робочого часу за березень, що є найкращим показником порівняно з попередніми місяцями (6% у лютому, 15% у січні, 23% в грудні та 21% у листопаді). Такі результати ілюструють покращення ситуацію на початку весни 2023 року. Однак ситуація досі дещо відрізняється залежно від розміру бізнесу, галузі та регіону.

Рис. 29. Середній % часових втрат через відключення електропостачання, за місяцями

Результати бізнесу різного розміру. Ситуація майже вирівнялася для підприємств різного розміру. Наприклад, не було вимкнень у 57% мікро-, 67% малих, 70% середніх та 57% великих підприємств. Водночас, продовжували працювати навіть у випадку вимкнень 28% мікро-, 27% малих, 28% середніх та 39% великих підприємств. В результаті середні втрати майже зрівнялися для бізнесу різного розміру. Зокрема **мікропідприємства в березні, у середньому, втратили 3% робочого часу**, а малі підприємства – 4%. Водночас для середніх підприємств цей показник становить 1%, а великих – 3%. Тобто різниця між підприємствами різного розміру майже відсутня порівняно з попередніми місяцями.

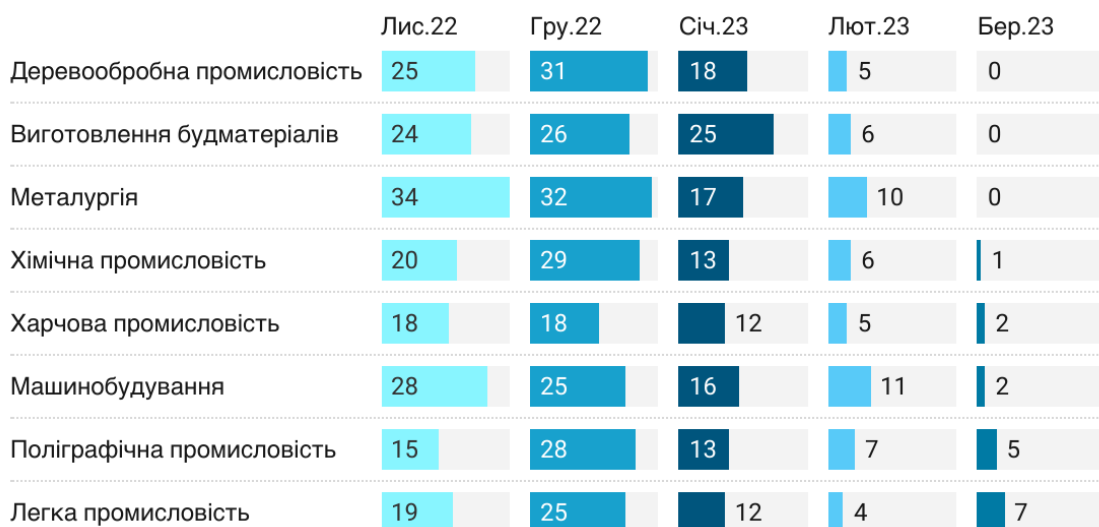
Рис. 30. Середній % часових втрат підприємств (за розміром), % опитаних

Результати бізнесу за галуззю. Ситуація також стабілізувалася в більшості галузей. Зокрема в деревообробній галузі та виробництві будівельних матеріалів всі підприємства працювали без відключень. Також не було перебоїв в роботі 97% підприємств харчової галузі та 92% металургійних (підприємства або не мали відключень, або працювали навіть під час відключень). В машинобудуванні та легкій промисловості більшість підприємств також безперебійно працювало, однак відповідний показник дещо нижчий – відповідно 89% та 88%. В результаті найнижчі середні втрати робочого часу від вимкнень електропостачання

зафіксовано в деревообробці (0%), виробництві будматеріалів (0%) та металургії (майже 0%). Водночас найбільші часові втрати були в легкій промисловості (7%) та поліграфії (5%).

Рис. 31. Середній % часових втрат підприємств (за галузю промисловості), % опитаних

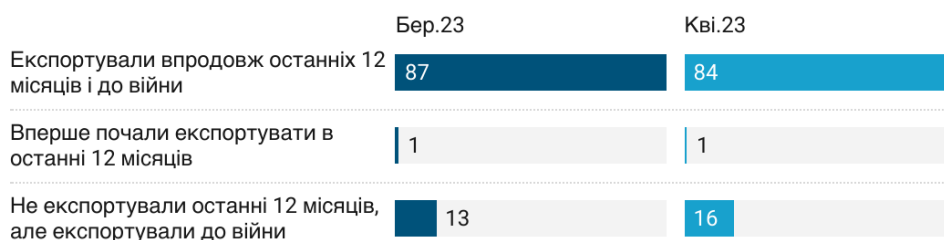
Результати бізнесу за регіонами. Результати опитування знову підтверджують певну регіональну специфіку негативного впливу вимкнення електропостачання. Зокрема, не мали часових втрат від вимкнень електропостачання (їх не було, або підприємство працювало навіть під час вимкнень) 100% підприємств в половині регіонів (Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івана-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Полтавська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська та Чернігівська області). Також ситуація оптимістичною в більшості інших регіонів: Вінницькій (96%), Рівненська (97%), Київській (90%), Чернівецькій (90%) областях, місті Києві (84%). Складною ситуація залишалася в Сумській та Харківській областях, де лише відповідно 65% та 33% підприємств не мали часових втрат. **У підсумку, найвищі середні часові втрати зафіксовано в Харківській області – 9% робочого часу. Також серед лідерів за втратами м. Київ (7%), Рівненська (6%), Вінницька (6%), Сумська (5%) та Київська (4%) області. Таким чином в більшості регіонів часові втрати незначні, або взагалі відсутні.**

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

У рамках дванадцяті хвилі опитування зафіксовано 64% опитаних (серед тих, які змогли дати відповідь), що були або є експортерами. Водночас 34% підприємств ніколи не мали експорту і не планують його мати, а ще 2% не змогли дати відповіді на запитання.

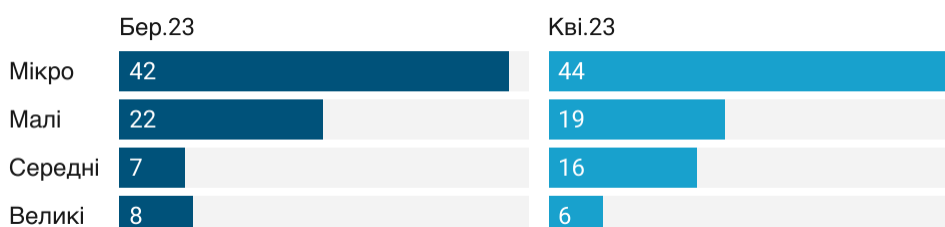
Станом на квітень 2023 року серед експортерів **84% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців.** Ще 1% підприємств уперше розпочали експортувати саме під час війни (впродовж останніх 12-ти місяців). Водночас 16% підприємств експортували до початку війни, але не змогли відновити експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Таким чином, продовжується тенденція останніх місяців, що частина бізнесу (близько 10% – 15%) не може побороти нові виклики для експортної діяльності та відновити експорт.

Рис. 32. Вплив війни на експортну діяльність станом на квітень 2023 року (% опитаних експортерів)

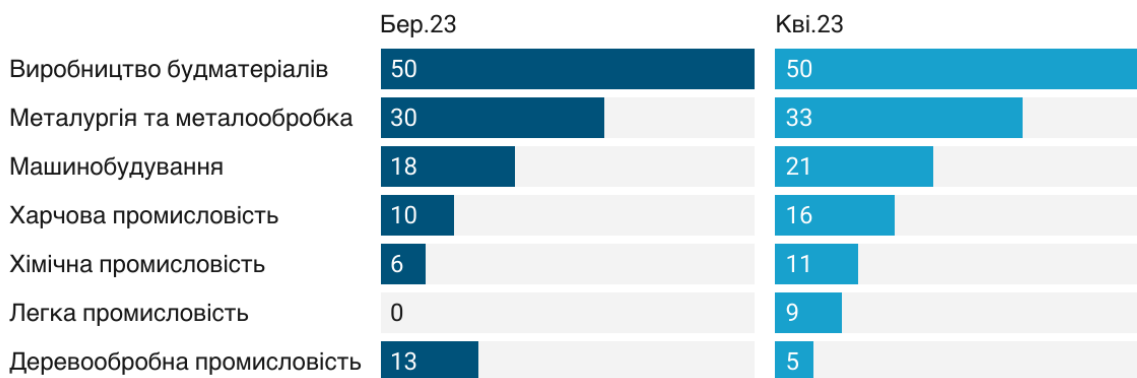
Результати бізнесу різного розміру. За результатами квітня, знову зафіксовано закономірність щодо стану експортної діяльності залежно від розміру підприємства. Серед мікробізнесу 44% підприємств, які експортували до війни, але не мали експортної діяльності впродовж останніх 12-ти місяців. Також висока частка підприємств, які не можуть відновити експорту, серед малого бізнесу – 19%. Дещо краща ситуація серед середніх експортерів – 16% опитаних не експортували останні 12 місяців. Найкраща ситуація серед великого бізнесу, де відповідний показник становив 6%. Таким чином, великий та середній бізнес залишаються лідерами з відновлення експортної діяльності.

Рис. 33. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за розміром підприємств (% опитаних експортерів)⁷

Результати бізнесу за галуззю. Отримані дані вказують, що найбільш складна ситуація з відновленням експорту залишається в галузі виробництва будівельних матеріалів. Зокрема, 50% підприємств галузі експортували до війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Також складна ситуація в металургії та машинобудуванні, де відповідний показник становить 33% та 21%. На противагу цьому найкраща ситуація в деревообробній промисловості, де не мали експорту 5% опитаних упродовж останніх 12-ти місяців. У лекцій промисловості лише 9% підприємств експортували до війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців.

Рис. 34. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за галуззю промисловості (% опитаних експортерів)

Результати за регіонами. Упродовж усіх хвиль щомісячного опитування доступні дані не дозволяють зробити висновки щодо чітких регіональних закономірностей через недостатню наповнюваність підвбірок в окремих областях. Однак в окремих регіонах усі підприємства (серед тих, хто зміг дати відповідь) відновили експорт, зокрема у Вінницькій, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Одеській, Полтавській, Рівненській та Тернопільській областях. Найскладніша ситуація в Дніпропетровській та Житомирській областях, у яких відповідно 71% та 73% підприємств мав експорт до війни, але мали його впродовж останніх 12-ти місяців. Також високий відповідний показник у Харківській області – 27%.

⁷ Дані за травень недоступні для мікропідприємств через недостатню наповнюваність підвбірки.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ⁸

Стан інноваційної діяльності під час війни

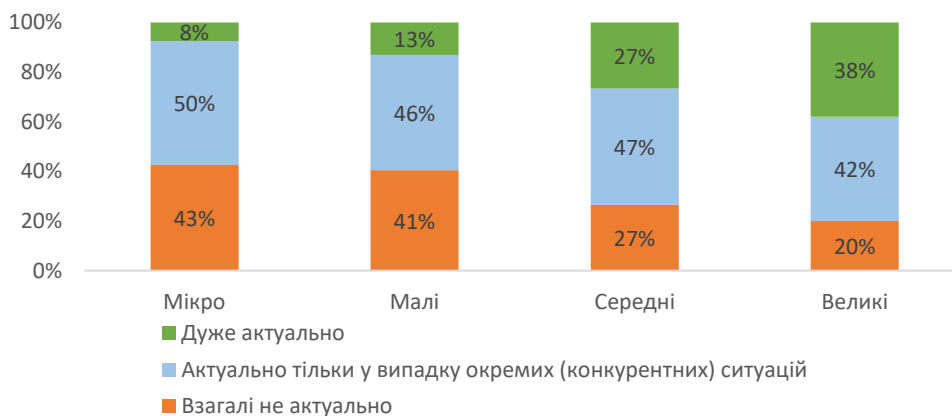
Під час дванадцятої хвили опитування підприємствам було запропоновано вперше оцінити актуальність інновацій під час війни. Отримані результати свідчать, що для більшості підприємств запровадження інновацій є різним чином актуальним. **Зокрема 23% підприємств вказують, що запровадження інновацій є дуже актуальним, це їхній пріоритет в роботі.** Водночас для 46% підприємств інновації є актуальними у випадку окремих (конкурентних) ситуацій. **Однак для майже третини (31%) респондентів інновації не є актуальними.** Необхідно зазначити, що спостерігається помірний рівень невизначеності щодо цього питання – лише 16% респондентів не можуть дати відповідь на це запитання.

Рис. 35. Чи є запровадження інновацій зараз актуальним для підприємства?

Результати бізнесу різного розміру. Актуальність інноваційної діяльності відрізняється залежно від розміру підприємств. Зокрема зі збільшенням розміру підприємства зростає ймовірність того, що запровадження інновацій є або пріоритетом в роботі, або актуально в окремих (конкурентних ситуаціях). Якщо серед мікро та малих підприємств не вважають актуальними інновації відповідно 43% та 41% опитаних, то серед середніх 27%, а великих – лише 20%. При цьому інновації є пріоритетом для 38% великих підприємств, однак лише 8% мікро та 13% малих.

Рис. 36. Актуальність інновацій за розміром підприємства, % опитаних

Результати бізнесу за галуззю. Актуальність інновацій під час війни відрізняється для підприємств різних промислових галузей. Зокрема найменш актуальними інновації є для поліграфічної промисловості – про це вказали 64% опитаних. Також інноваційна діяльність є неактуальною сьогодні для 50% виробників будівельних матеріалів. Водночас, найбільш актуальними інновації є для машинобудівних підприємств. Лише 22% представників галузі вказали, що інновації взагалі неактуальні. При цьому для 28% підприємств

⁸ В дослідженні використовується визначення інноваційної діяльності підприємств як впровадження технологічно нових та / або технологічно удосконалених продуктів, виробничих процесів.

галузі інновації є пріоритетом в роботі, що є найвищим показником серед усіх промислових галузей в опитуванні.

Рис. 37. Актуальність інновацій за галуззю промисловості, % опитаних

Витрати на інноваційну діяльність

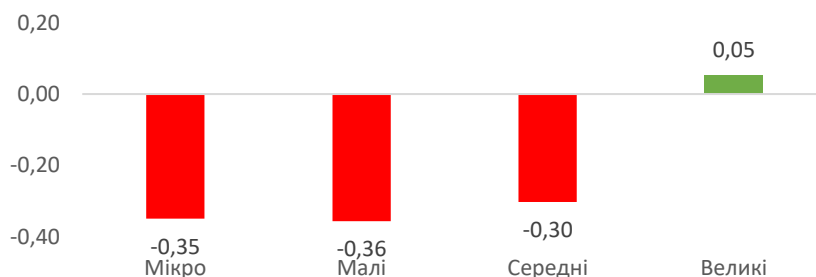
В рамках опитування підприємствам запропонували також вперше оцінити стан витрат на інноваційну діяльність. **Повномасштабна війна змусила багато підприємств скоротити витрати на інноваційну діяльність (впровадження технологічно нових та / або технологічно удосконалених продуктів, виробничих процесів).** Зокрема 42% підприємства повідомили, що скоротили витрати. 39% підприємств залишили витрати на інноваційну діяльність на довоєнному рівні. Однак 19% підприємств збільшували витрати на інноваційну діяльність.

Рис. 38. Як змінилися витрати на інноваційну діяльність під час повномасштабної війни

Результати бізнесу різного розміру. Війна по різному вплинула на інноваційні витрати підприємств різного розміру. Зокрема лише великий бізнес дещо частіше збільшував витрати на інноваційну діяльність ніж скорочував (35% проти 29%), однак 36% великих підприємств залишили витрати на довоєнному рівні. В результаті індекс зміни витрати на інновації становить +0,05. Водночас для підприємств інших розмірів переважає скорочення витрати на інновації. Зокрема відповідний індекс становить -0,35 для мікро, -0,36 для малих та -0,30 середніх підприємств.

Рис. 39. Індекс змін витрат на інновації за розміром підприємств

Результати бізнесу за галуззю. У всіх галузях промисловості підприємства частіше скорочували витрати на інноваційну діяльність ніж нарощували. Це ілюструють від'ємні значення індексу змін витрат на інноваційну діяльність. Однак ситуація є найскладнішою для виробництва будівельних матеріалів, де індекс становить -0,50. Водночас найкраща ситуація в металургії та обробці металу, де значення індексу становить -0,10.

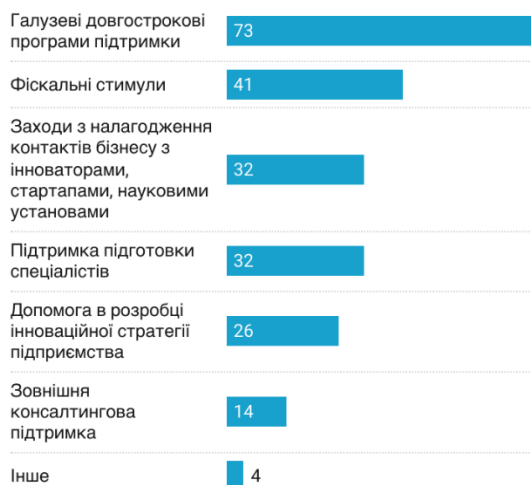
Рис. 40. Індекс змін витрат на інновації за галуззю промисловості

Заходи з підтримки інноваційної діяльності

В рамках опитування підприємствам запропонували оцінити, які заходи можуть найбільше стимулювати інноваційну діяльність підприємств в теперішніх умовах війни. В результаті **майже три чверті (73%) підприємств вказують, що необхідні спеціальні довгострокові програми підтримки на галузевому рівні.** Так багато підприємств потребують фіскальних стимулів (41%), а також заходів, які б допомогли налагодити контакти бізнесу з релевантними інноваторами (32%). Також 32% підприємств потрібна підтримка з підготовкою відповідних спеціалістів. Водночас зафіксовано високий рівень невизначеності – 31% підприємств не можуть вказати, що може стимулювати їхню інноваційну діяльність в теперішніх умовах

Рис. 41. Що може найбільше стимулювати інноваційну діяльність вашої компанії в теперішніх умовах? (% опитаних)

Необхідно зауважити, що потреби відрізняються для підприємств різних галузей та розмірів лише незначною мірою. Зокрема галузеві програми підтримки найбільш актуальні для підприємств усіх розмірів. Однак, наприклад, мікробізнес найчастіше потребує фіскальних стимулів. Великому та середньому бізнесу потрібне налагодження контактів з інноваторами, підготовка спеціалістів. У розрізі промислових галузей, галузеві програми найбільш актуальні для виробництва будматеріалів, яке зараз найбільше страждає від війни. При цьому фіскальні стимули найбільш актуальні для металургії.

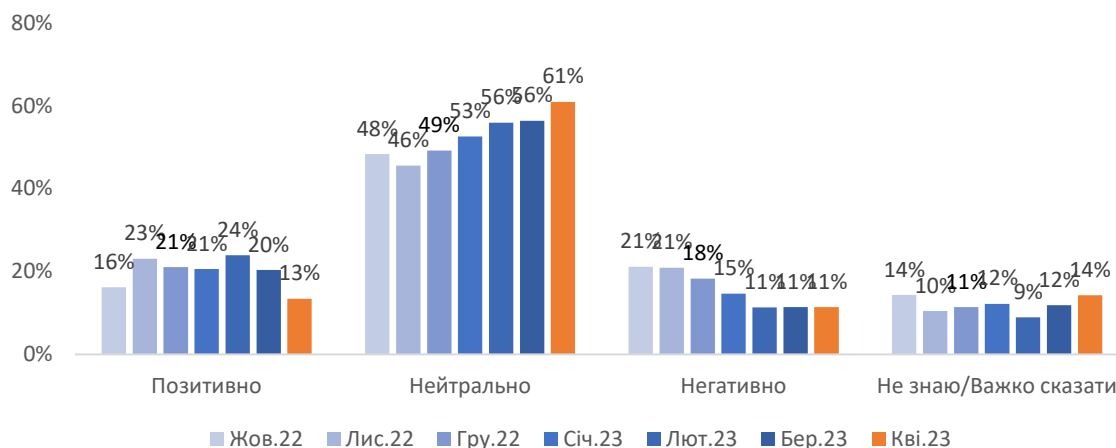
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

У квітні 2023 року частка позитивних оцінок державної політики щодо підтримки бізнесу знизилася другим місяцем поспіль. У двох попередніх місяцях – лютому та березні 2023 року – частка підприємств, які оцінювали таку політику позитивно, складала 24% та 20% відповідно, а у квітні знизилася до 13%.

Водночас, більшість підприємств, як і раніше, оцінюють державну підтримку бізнесу нейтрально: такі оцінки поставили 61% опитаних. Відсоток негативних оцінок не змінився у квітні: 11%. Крім цього, 14% опитаних не змогли поставити оцінку державній політиці з підтримки бізнесу.

Рис. 42. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за розміром бізнесу. Серед представників мікропідприємств найнижча частка опитаних, які дали позитивну оцінку державній політиці з підтримки бізнесу (4%). Для порівняння, серед груп бізнесу більших розмірів відповідні частки складають від 11% до 21%. Також серед мікропідприємств зафіксована найбільша частка респондентів із негативними оцінками цієї політики (25%) та найбільша частка тих, які не змогли її оцінити (32%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за сектором. Найчастіше позитивні оцінки державній політиці з підтримки бізнесу ставлять представники поліграфічної промисловості (31% опитаних)⁹. Водночас найбільшою часткою негативних оцінок відзначаються респонденти з деревообробної промисловості (32%), галузі виробництва будівельних матеріалів (30%) та машинобудування (26%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за регіоном. Найвищий рівень позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу у квітні 2023 року зафіксовано у Львівській, Тернопільській та Одеській області (більше 30%)¹⁰. Разом з цим, найбільші частки найбільш частки негативних оцінок – серед бізнесу Сумської (47%) та Вінницької (42%) областей.

⁹ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

¹⁰ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати дванадцятого нового щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані в онлайн-форму. Усі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв'юерам телефоном – було зібрано в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон'юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проєкту «Ділова думка». Це, зокрема, показники, які в числовому вимірі показують зміни від місяця до місяця таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у наступні 3 та 6 місяців.

Такі індекси обчислюють за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо він зменшився, а результат є балансом між позитивними та негативним відповідями. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів – на його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, на яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, на яких виробництво скоротилось. Для більш точного заміру на рівні мікроданих відбувається зважування кожної відповіді з урахуванням розміру підприємства за кількістю працівників.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав із 17 до 30 квітня 2023 року.

ВИБІРКА

Усього в дванадцятій хвилі було опитано 560 підприємств. Підприємства розташовані у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. У кожному з цих регіонів було опитано від 16-ти до 45-ти підприємств¹¹.

Більшість вибірки склали промислові підприємства – 521 підприємство або 93% вибірки. Серед них переважають підприємства харчової промисловості, галузі виробництва тканин, одягу і взуття, а також машинобудування. До сфери сільського господарства належать 9 підприємств (1,6% вибірки), до торгівлі – 15 (2,7% вибірки). 11 підприємств або 2% вибірки працюють у сфері послуг, і чотири підприємства (0,7%) належать до галузі будівництва.

Серед опитаних підприємств є підприємства різних розмірів, які визначаються за кількістю працівників. Із них мікропідприємств (до 10-ти працівників включно) – 57 або 10% вибірки, малих (від 11-ти до 50-ти працівників) – 180 або 32% вибірки, середніх (від 51-го до 250-ти працівників) – 214 або 38% вибірки, і великих (більше ніж 250 працівників) – 109 або 19% вибірки.

¹¹ В опитуванні зазначалась область, у якій знаходилося підприємство на час проведення опитування.

Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах

Вибірка

Розмір підприємств

	Кількість	Частка вибірки
Мікро-	57	10%
Малі	180	32%
Середні	214	38%
Великі	109	19%
УСЬОГО	560	100%

Сектор/галузь промисловості

	Кількість	Частка вибірки
Сільське господарство	9	1,6%
Виробництво металу та металообробка	25	4%
Хімічна промисловість	24	4%
Машинобудування	35	6%
Деревообробна промисловість	31	6%
Виробництво будівельних матеріалів	27	5%
Харчова промисловість	186	33%
Виробництво тканин, одягу та взуття	49	9%
Поліграфічна промисловість	13	2%
Інші виробництва	131	23%
Будівництво	4	0,7%
Торгівля	15	2,7%
Послуги	11	2%
УСЬОГО	560	100%

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за розміром, індекс змін (квітень 2023)

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Виробництво	0,24	-0,12	0,16	0,24	0,33
Очікувані зміни виробництва	0,45	0,21	0,52	0,47	0,35
Продажі	0,23	-0,11	0,15	0,25	0,30
Очікувані зміни продажів	0,46	0,15	0,52	0,50	0,35
Експорт	0,11	-0,53	-0,09	0,15	0,17
Очікувані зміни експорту	0,37	0,04	0,27	0,42	0,34
Дебіторська заборгованість	-0,20	-0,20	-0,23	-0,26	-0,09
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,32	-0,20	-0,40	-0,39	-0,17
Кредиторська заборгованість	-0,24	-0,18	-0,28	-0,31	-0,12
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,33	-0,23	-0,39	-0,41	-0,19
Податкова заборгованість	-0,26	-0,21	-0,35	-0,30	-0,15
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,30	-0,21	-0,37	-0,39	-0,13
Запаси сировини	0,02	-0,23	0,03	0,07	-0,04
Очікувані зміни запасів сировини	0,30	-0,10	0,29	0,34	0,28
Запаси готової продукції	-0,35	-0,39	-0,35	-0,38	-0,30
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,31	-0,26	-0,40	-0,35	-0,20
Нові замовлення	0,23	-0,11	0,18	0,22	0,32
Очікувані зміни нових замовлень	0,45	0,12	0,52	0,47	0,36

Кількість працівників	-0,07	-0,26	-0,10	-0,06	-0,05
Очікувані зміни кількості працівників	0,04	-0,08	0,01	0,03	0,07
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,23	0,03	-0,31	-0,25	-0,14
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,26	-0,10	-0,36	-0,28	-0,15
Кваліфіковані працівники	0,25	0,06	0,22	0,20	0,35
Некваліфіковані працівники	0,11	-0,15	0,05	0,12	0,14
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,02	-0,36	-0,07	-0,02	0,07
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,46	0,39	0,61	0,40	0,42
Оцінка ділового середовища	-0,07	-0,42	-0,14	-0,06	0,00
Очікувані зміни ділового середовища	0,43	0,28	0,52	0,38	0,43
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,23	0,32	0,25	0,07	0,49
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,23	0,20	0,04	0,19	0,44

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за галуззю промисловості, індекс змін (квітень 2023)

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Виробництво	0,24	0,00	0,25	0,17	-0,06
Очікувані зміни виробництва	0,45	0,40	0,37	0,59	0,29
Продажі	0,23	0,00	0,29	0,14	-0,03
Очікувані зміни продажів	0,46	0,45	0,37	0,61	0,36
Експорт	0,11	0,31	0,22	-0,13	-0,11
Очікувані зміни експорту	0,37	0,42	0,45	0,26	0,32
Дебіторська заборгованість	-0,20	-0,26	0,00	0,09	-0,04
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,32	-0,40	-0,36	0,04	-0,16
Кредиторська заборгованість	-0,24	-0,26	-0,20	0,13	-0,08
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,33	-0,29	-0,30	-0,07	-0,12
Податкова заборгованість	-0,26	-0,20	-0,13	0,00	-0,13
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,30	-0,15	-0,13	0,10	-0,14
Запаси сировини	0,02	-0,20	-0,21	0,03	-0,13
Очікувані зміни запасів сировини	0,30	0,20	0,21	0,11	0,00
Запаси готової продукції	-0,35	-0,33	-0,26	0,13	-0,39
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,31	-0,17	-0,30	0,04	-0,25
Нові замовлення	0,23	0,08	0,13	0,20	-0,10
Очікувані зміни нових замовлень	0,45	0,30	0,32	0,54	0,32
Кількість працівників	-0,07	-0,24	-0,04	-0,03	-0,14
Очікувані зміни кількості працівників	0,04	0,00	0,00	0,00	0,04
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,23	-0,05	-0,17	0,00	-0,08

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,26	-0,13	-0,12	-0,17	-0,17
Кваліфіковані працівники	0,25	0,65	0,12	0,22	0,16
Некваліфіковані працівники	0,11	0,22	0,00	0,07	0,00
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,02	-0,36	-0,04	-0,29	-0,10
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,46	0,28	0,43	0,44	0,21
Оцінка ділового середовища	-0,07	-0,32	-0,13	-0,20	-0,24
Очікувані зміни ділового середовища	0,43	0,16	0,45	0,25	0,25
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,23	0,36	0,25	0,11	0,29
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,23	0,24	0,57	0,03	0,10

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфіч на промисловість
Виробництво	0,24	0,30	0,35	0,18	0,31
Очікувані зміни виробництва	0,45	0,24	0,53	0,48	0,25
Продажі	0,23	0,26	0,35	0,20	0,15
Очікувані зміни продажів	0,46	0,24	0,53	0,48	0,33
Експорт	0,11	0,10	0,24	0,17	-0,17
Очікувані зміни експорту	0,37	0,00	0,45	0,31	0,00
Дебіторська заборгованість	-0,20	0,09	-0,29	-0,29	-0,25
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,32	-0,29	-0,40	-0,32	-0,27
Кредиторська заборгованість	-0,24	-0,22	-0,34	-0,31	-0,33
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,33	-0,32	-0,43	-0,33	-0,27
Податкова заборгованість	-0,26	-0,23	-0,32	-0,34	-0,44
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,30	-0,29	-0,39	-0,35	-0,37
Запаси сировини	0,02	-0,11	0,08	0,02	-0,23
Очікувані зміни запасів сировини	0,30	0,16	0,42	0,17	0,08
Запаси готової продукції	-0,35	-0,25	-0,51	-0,37	-0,56
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,31	-0,33	-0,49	-0,36	-0,36
Нові замовлення	0,23	0,30	0,37	0,20	0,23
Очікувані зміни нових замовлень	0,45	0,24	0,54	0,43	0,33
Кількість працівників	-0,07	-0,19	-0,04	-0,14	0,00
Очікувані зміни кількості працівників	0,04	-0,08	0,03	0,05	0,08
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,23	-0,09	-0,33	-0,25	-0,36
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,26	-0,15	-0,37	-0,26	-0,36
Кваліфіковані працівники	0,25	0,29	0,26	0,41	0,18
Некваліфіковані працівники	0,11	0,13	0,13	0,23	0,00

Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,02	-0,19	0,09	-0,06	0,00
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,46	0,50	0,53	0,49	0,45
Оцінка ділового середовища	-0,07	-0,30	0,03	-0,16	-0,17
Очікувані зміни ділового середовища	0,43	0,43	0,51	0,46	0,36
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,23	-0,13	0,16	0,06	0,00
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,23	0,38	0,07	0,33	0,15

Вплив війни

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за розміром бізнесу (квітень 2023), % опитаних за групами

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	68%	60%	61%	71%	79%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	43%	40%	42%	41%	49%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	37%	56%	43%	30%	32%
Розрив ланцюжків постачання	33%	28%	34%	30%	40%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	31%	11%	26%	35%	41%
Перебої з електро-, водо- або тепло-постачанням	29%	60%	31%	20%	29%
Небезпечно працювати	25%	33%	21%	28%	24%
Брак обігових коштів	23%	33%	23%	18%	28%
Брак палива	10%	25%	10%	6%	8%
Державне регулювання курсу валют	10%	11%	11%	10%	6%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	7%	14%	7%	6%	6%
Блокування податкових накладних	4%	9%	4%	3%	4%
Корупція	4%	2%	1%	5%	6%
Не було проблем	6%	0%	7%	8%	5%

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (квітень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	56%	83%	60%	58%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	56%	46%	49%	32%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	32%	42%	49%	39%
Розрив ланцюжків постачання	40%	71%	37%	19%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	52%	25%	51%	26%
Перебої з електро-, водо- або тепло-постачанням	48%	29%	43%	23%
Небезпечно працювати	32%	21%	43%	19%
Брак обігових коштів	16%	21%	23%	26%
Брак палива	8%	8%	17%	10%
Державне регулювання курсу валют	0%	4%	17%	19%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	24%	13%	23%	3%
Блокування податкових накладних	0%	4%	3%	6%
Корупція	0%	8%	9%	6%
Не було проблем	4%	0%	3%	10%

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (квітень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	78%	77%	71%	85%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	41%	48%	43%	46%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	63%	32%	29%	54%
Розрив ланцюжків постачання	37%	31%	31%	38%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	26%	30%	35%	15%
Перебої з електро-, водо- або тепло-постачанням	30%	27%	33%	15%
Небезпечно працювати	22%	25%	27%	8%
Брак обігових коштів	41%	21%	27%	31%
Брак палива	11%	9%	10%	8%
Державне регулювання курсу валют	15%	8%	10%	8%

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	4%	4%	6%	8%
Блокування податкових накладних	4%	2%	6%	0%
Корупція	0%	5%	4%	8%
Не було проблем	0%	6%	4%	0%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за розміром бізнесу (квітень 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Позитивно	13%	4%	21%	11%	11%
Нейтрально	61%	40%	53%	67%	72%
Негативно	11%	25%	12%	9%	8%
Не знають/Не відповіли	14%	32%	14%	13%	8%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (квітень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Позитивно	8%	0%	11%	3%
Нейтрально	56%	88%	49%	48%
Негативно	20%	8%	26%	32%
Не знають/Не відповіли	16%	4%	14%	16%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (квітень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Позитивно	15%	16%	14%	31%
Нейтрально	48%	64%	53%	54%
Негативно	30%	6%	18%	8%
Не знають/Не відповіли	7%	14%	14%	8%

Забезпеченість замовленнями

Забезпеченість замовленнями, за розміром бізнесу (квітень 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Менше 1 місяця	8%	24%	11%	5%	3%
1 - 2 місяці	36%	49%	42%	36%	23%
3 - 5 місяців	30%	15%	30%	28%	39%
6 - 11 місяців	16%	7%	13%	16%	24%
12 місяців і більше	10%	5%	4%	16%	11%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (квітень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Менше 1 місяця	14%	0%	3%	4%
1 - 2 місяці	29%	13%	31%	56%
3 - 5 місяців	29%	65%	28%	15%
6 - 11 місяців	24%	22%	25%	11%
12 місяців і більше	5%	0%	13%	15%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (квітень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Менше 1 місяця	10%	8%	13%	0%
1 - 2 місяці	48%	41%	38%	46%
3 - 5 місяців	43%	34%	23%	38%
6 - 11 місяців	0%	10%	27%	15%
12 місяців і більше	0%	7%	0%	0%